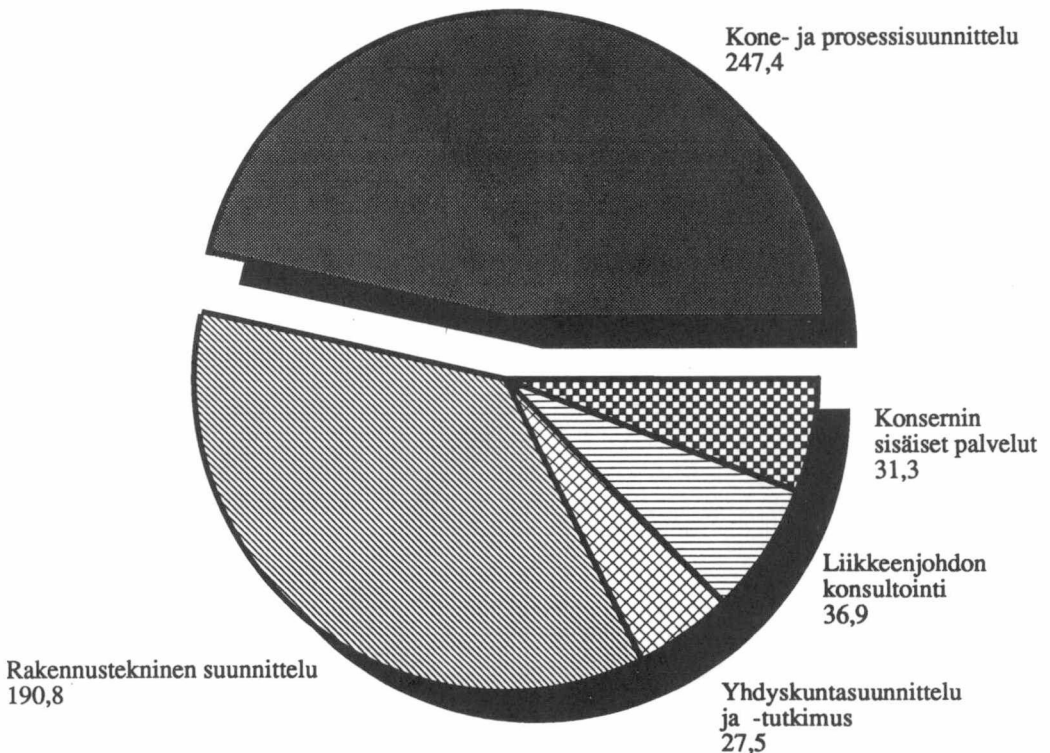

Palvelusten ulkomaankauppa

Tjänsternas utrikeshandel 1987

Pekka Rytönen

Konsulttitoimistojen palvelu- vienti 1987, milj. mk

Palvelusten ulkomaankauppa

Tjänsternas utrikeshandel
1987

Pekka Rytönen

Marraskuu 1988

Tiedustelut - Förfrågningar

Pekka Rytkönen
(90) 17 341

ALKUSANAT

Tilastokeskus käynnisti syksyllä 1987 yhdessä kauppaja- ja teollisuusministeriön kanssa esitutkimuksen palvelusten ulkomaankaupasta. Esitutkimus liittyy käynnissä olevaan palvelusten ulkomaankaupan kuvauksen kehittämiseen. Julkaistavat tiedot vuodelta 1987 on kerätty pääosin yritystiedusteluilla. Esitutkimus sisältää tietoja teollisuuden, vakuutusyhtiöiden, tukkukaupan ja agentuuritoiminnan, ATK-palveluyritysten, konsulttitoimistojen ja mainostoimistojen palvelusten viennistä ja tuonnista. Lisäksi liiteosa sisältää katsauksen palvelusten kaupan kansainvälistymisestä ja palvelualojen kehityksestä Suomessa 1970- ja 1980-luvulla.

Selvityksen on laatinut VTM Pekka Rytönen.

Helsinki, marraskuussa 1988

Olavi E. Niitamo

Markku Suur-Kujala

SISÄLTÖ

	sivu
TIIVISTELMÄ	4
1. JOHDANTO	6
1.1. Tutkimuksen tausta	6
1.2. Palvelusten ulkomaankaupan tilastointi	8
1.2.1. Kansainväliset suositukset	8
1.2.2. Suomen käytäntö	9
1.2.3. Palvelustaseen tilastoinnin puutteellisuudet Suomessa	11
1.2.4. Yrityskyselyt	11
2. PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPPA SUOMESSA ERÄILLÄ PALVELUALOILLA VUONNA 1987	12
2.1. Atk-palveluyritysten ulkomaankauppa	12
2.2. Mainostoimistojen ulkomaankauppa	14
2.3. Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen ulkomaankauppa	16
2.4. Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten ulkomaankauppa	20
2.5. Vakuutusyhtiöiden ulkomaankauppa	22
2.6. Palveluyritysten ulkomaankaupan osuus palvelustaseen muiden palvelusten ulkomaankaupasta vuonna 1987	26
3. PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPPA SUOMEN TEOLLISUUDESSA VUONNA 1987	29
3.1. Teollisten ja ei-teollisten palvelusten ulkomaankauppa	29
3.2. Valmistus- ja käyttöoikeudet, mallit ja tavaramerkit	34
3.3. Palvelusten osuus teollisuuden tuotantopanoksista ja vientitoimituksista	37

4. TULOSTEN ARVIOINTI JA TILASTOINNIN PARANTAMINEN	39
SAMMANDRAG	41
KIRJALLISUUS	45
LIITE 1. Palvelusten ulkomaankaupan perusaineisto Kyselylomakkeet	47
LIITE 2. Tuotantopanosten kokonaishankinnat ja tuotannon vientitoimitukset teollisuudessa vuonna 1987, milj. mk.	55
LIITE 3. Suomen vaihtotase 1976-87, milj. mk.	56
LIITE 4. Teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten vienti palveluserittäin ja viennin alueittainen jakautuminen 1980-luvulla	57
LIITE 5. Rakennusteknisten palvelusten vienti palveluserittäin ja Suomen rakennusviennin kehitys 1980-luvulla	58
LIITE 6. Palvelusten kaupan kansainvälistyminen	59
LIITE 7. Palvelualojen bruttokansantuotteen kehitys vuosina 1976-87 Palvelualojen työllisyyden ja investointien kehitys vuosina 1976-87	61

TIIVISTELMÄ

Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen palvelusten vienti vuonna 1987 oli 540 milj. mk. Konsulttitoimistojen vienti koostuu tietotaidon viennistä, johon kuuluu kone- ja prosessisuunnittelua, rakennusteknistä suunnittelua, liikkeenjohdon konsultointia, yhdyskuntasuunnittelua ja -tutkimusta. Metsä- ja puutalouden tietotaidon osuus konsulttitoimistojen viennistä oli 40 %. Konsulttitoimistojen palvelusten tuonti oli vajaat 15 milj. mk, mikä koostui etupäässä saman konsernin ulkomaisille yksiköille maksetuista korvauksista.

Konsulttitoimistojen viennistä vuonna 1987 yli 45 % suuntautui Länsi-Eurooppaan, 20 % Itä-Eurooppaan, 15 % Afrikkaan, runsaat 10 % Kauko-itään ja loput muihin maanosiin. Tärkeimmät vientimaat olivat Neuvostoliitto, Ruotsi ja Norja.

Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten palvelusten vienti oli arviolta vajaat 470 milj. mk. vuonna 1987, josta ulkomaisen tuonnin välityksestä saadut agentuuripalkkiot olivat 420 milj. mk. Palvelusten tuonti oli puolestaan vajaat 60 milj. mk. Tuonti oli lähinnä saman konsernin ulkomaisille yksiköille palveluksista maksettuja korvauksia.

Suomessa ATK-palveluyritysten osuus ATK-palvelusten ulkomaankaupasta on vähäinen. Vuonna 1987 ATK-palveluyritysten vienti oli 25 milj. mk. ja tuonti runsaat 40 milj. mk. ATK-palvelusten ulkomaankaupaa käyvät Suomessa lähinnä ATK-laitteita ja -tarvikkeita valmistavat teollisuuden yritykset sekä niiden maahantuontia ja myyntiä harjoittavat kaupan yritykset.

Mainostoimistojen palvelusten vienti vuonna 1987 oli vajaat 20 milj. mk. ja tuonti runsaat 15 milj. mk. Viennistä viidesosa oli varsinaisten mainostoitospalvelusten vientiä ja loput asiakkaan laskuun tapahtuvaa mediavälitystä.

Vakuutusyhtiöiden ulkomailta saamat vakuutusmaksut vuonna 1987 olivat 1 660 milj. mk. ja ulkomaille maksamat vahingonkorvaukset 1 590 milj. mk. Näiden lukujen erotuksena saatu vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten vienti oli siten 70 milj. mk. Suurin osa vakuutusyhtiöiden ulkomailta saamista vakuutusmaksuista ja ulkomaille maksamista vahingonkorvauksista muodostui jälleenvakuutuksista.

Ulkomailta saaduista vakuutusmaksuista vajaat 60 % oli peräisin Länsi-Euroopasta ja noin kolmannes Pohjois-Amerikasta. Ulkomaille maksetuista vahingonkorvauksista 65 % meni Länsi-Euroopan maihin ja runsaat 25 % Pohjois-Amerikkaan.

Vakuutusyhtiöiden ulkomaille maksamat jälleenvakuutusmaksut vuonna 1987 olivat 570 milj. mk. ja ulkomailta saamat vahingonkorvaukset 320 milj. mk., jolloin maksettujen jälleenvakuutusmaksujen ja saatujen vahingonkorvausten erotuksena laskettu jälleenvakuutuspalvelusten tuonti oli 250 milj. mk.

Ulkomaille maksetuista jälleenvakuutusmaksuista yli 65 % meni Länsi-Euroopan maihin. Länsi-Euroopan maista oli peräisin 75 % ulkomailta saaduista vahingonkorvauksista. Erityisesti muiden Pohjoismaiden osuus jälleenvakuutuspalvelusten tuonnissa on merkittävä.

Teollisuudessa palvelusten vienti oli 1 300 milj. mk. ja tuonti noin 940 milj. mk. Viennistä yli 95 % ja tuonnista lähes 65 % oli teollisia palveluksia (palkkiotöitä sekä asennus-, kunnossapito- ja korjaustöitä). Metall- ja konepajateollisuus sekä paperi- ja graafinen teollisuus olivat palvelusten suurimpia viejiä ja tuojia.

Teollisuuden ulkomailta saamat korvaukset valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä olivat runsaat 80 milj. mk. Ulkomaille maksetut korvaukset olivat puolestaan liki 280 milj. mk.

Palvelusten (ml. valmistus- ja käyttöoikeudet, mallit ja tavaramerkit) viennin osuus teollisuuden vientitoimituksista vuonna 1987 oli vajaat 2 %. Ulkomailta ostettujen palvelusten osuus teollisuuden tuotantopanoksista oli puolestaan alle 1 prosentin. Ulkomailta ostettuihin palveluksiin ei ole laskettu mukaan rahti-, pankki- ja vakuutuspalveluksia.

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta

Suomen maksutase kuvaa maamme ulkomaankauppaa. Maksutase jaetaan kahteen osaan: vaihtotaseeseen ja pääomataseeseen. Vaihtotase koostuu tavaroiden, palvelusten ja tuotannontekijäkorvausten virroista ja tulonsiirroista. Pääomatase kuvaa ulkomaisten saamisten ja velkojen muutoksia.

Vaihtotaseessa palvelukset on jaettu 3 pääryhmään: kuljetukseen, matkustukseen ja muihin palveluksiin. Nämä pääryhmät muodostavat yhdessä palvelustaseen. Palvelustaseen tilastot ovat laadultaan varsin hyviä kuljetuksen ja matkustuksen osalta. Sen sijaan muiden palvelusten ulkomaankaupasta, joka on kasvanut 1970- ja 1980-luvulla nopeasti, tarvitaan puolestaan uutta, nykyistä yksityiskohtaisempaa ja luotettavampaa tietoa.

Oheinen tutkimus käsittelee palvelustaseen muiden palvelusten ulkomaankauppaa teollisuudessa ja eräillä palvelualoilla vuonna 1987. Liitteissä on tarkasteltu myös palvelusten kaupan kansainvälistymistä ja palvelualojen kehitystä Suomen kansantaloudessa 1970- ja 1980-luvulla. Lisäksi tutkimuksella on ollut tarkoitus kerätä kokemusta palvelusten ulkomaankaupan suorista yritys-kyselyistä. Yrityskyselyillä saatuja tietoja on verrattu myös Suomen Pankin kokoaman ja ylläpitämän valuuttatilaston tietoihin.

Tarkasteluun kuuluvat

- tekniset ja liikkeenjohdon palvelukset
- ATK-palvelukset
- vakuutuspalvelukset
- mainonta
- ulkomaisen tuonnin välitystoiminta
- teolliset palvelukset (palkkiotyö sekä korjaus-,
asennus- ja kunnossapitotyö)
- samaa konserniin kuuluvien ulkomaisten ja
kotimaisten yksiköiden välinen sisäinen laskutus
palveluksista.

Palvelustaseen ns. muista palveluksista tarkaste-
luun eivät kuulu julkisyhteisöjen palvelukset
eivätkä pankkipalvelukset. Teollisuuden osalta
tutkimus sisältää myös ulkomailta saadut ja ulko-
maille maksetut korvaukset valmistus- ja käyttöoi-
keuksista, malleista ja tavaramerkeistä.

Palvelusten ulkomaankaupan tiedot on kerätty toimi-
aloittain pääasiassa otoksiin perustuvilla suorilla
yrityskyselyillä. Palvelualoilla kysely kohdistet-
tiin yritystasolle ja teollisuudessa toimipaikkata-
solle. Palvelualan yrityksiä ovat ATK-
palveluyritykset, mainostoimistot, teknisen alan ja
liikkeenjohdon konsulttitoimistot, tukkukaupan ja
agentuuritoiminnan yritykset ja vakuutusyhtiöt.

Tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet palvelualoil-
ta vähittäiskaupan, ravitsemis- ja majoitustoimin-
nan, kuljetustoiminnan, pankkitoiminnan, koneiden
ja laitteiden vuokraustoiminnan sekä yhteiskunnal-
lisia ja henkilökohtaisia palveluksia tuottavat
yritykset. Muista toimialoista tarkastelusta
puuttuvat maa-, metsä- ja kalatalouden, kaivostoi-
minnan, sähkö-, kaasu- ja vesihuollon ja rakennus-
toiminnan yritykset.

1.2. Palvelusten ulkomaankaupan tilastointi

1.2.1. Kansainväliset suositukset

Palvelukset luokitellaan vaihtotaseessa nykyisin etupäässä kahden kansainvälisen käytännön mukaan, joista toinen perustuu kansainvälisen valuuttarahaston (IMF:n) suositukseen ja toinen kansantalouden tilinpidon (SNAn) suositukseen.

IMF:n suosituksessa vaihtotaseen palvelukset on käsitetty poikkeuksellisen laajasti. Palvelustaseeseen, josta käytetään myös nimitystä "näkyvättömien erien tase", kuuluvat ns. kaupattavien palvelusten (matkustuksen, kuljetuksen, tietotaidon jne.) lisäksi myös tuotannontekijäkorvaukset (pääomankorvaukset sekä korvaukset valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä). Tulonsiirtoja ei IMF:n suosituksessa lueta palveluksiin.

SNAn ulkomaisten taloustoimien tileissä vaihtotaseen palveluksia ovat matkustus, kuljetus ja ns. muut palvelukset. Toisin kuin IMF:n suosituksessa tuotannontekijäkorvaukset muodostavat yhdessä tulonsiirtojen kanssa oman erillisen taseensa (tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen).

Palvelusten määritelmistä ja luokituksista maksutaseessa ei olla kuitenkaan kansainvälisesti yksimielisiä. Erimielisyyttä on esiintynyt muun muassa rakennustoiminnan, koneiden ja laitteiden vuokraustoiminnan sekä ns. inhimillisen pääoman (valmistus- ja käyttöoikeuksien, mallien ja tavaramerkkien) kohtelusta vaihtotaseessa. Ongelmia aiheuttaa myös käytännön tiedonsaanti palvelusten kaupasta.

Palvelusten ulkomaankaupan tilastoinnin harmonisointiin on pyritty muun muassa OECD:n kauppakomiteassa, jossa on valmisteltu ehdotus palvelusten kaupan luokituksesta. Luokituksessa palvelukset on jaettu seuraaviin pääryhmiin:

- kuljetus,
- tavaroihin läheisesti liittyvät palvelukset,
- vakuutustoiminta,
- pankkipalvelukset,
- posti- ja teleliikenne,
- liike-elämän palvelukset,
- henkilökohtaiset palvelukset,
- matkustus ja
- julkinen hallinto ja maanpuolustus.

Palvelusten tilastoinnin ongelmia ja luokituksia on pohdittu OECD:n ohella myös muissa kansainvälisissä järjestöissä ja organisaatioissa. Näistä mainittakoon EC (EUROSTAT), YK (UNSO ja UNCTAD) ja IMF. Palvelusten ulkomaankaupan kysymykset ovat olleet näkyvästi esillä myös GATT:n neuvottelukierroksilla.

1.2.2. Suomen käytäntö

Suomen maksutase noudattaa pääosin SNAn suositusta, jolloin vaihtotase koostuu kauppataseesta, palvelusten taseesta sekä tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseesta.

Kauppatase sisältää tavaroiden ulkomaankaupan.

Palvelustase käsittää matkustuksen, kuljetuksen ja ns. muut palvelukset. Palvelustaseen muihin palveluksiin luetaan muun muassa tietotaito (rakennustekninen suunnittelu ja urakointi lukuunottamatta rakennusurakoihin liittyviä tavaratoimituksia ja työntekijöille maksettuja palkkoja; liikkeenjohdon konsultointi, ATK-palvelukset ja muu tekninen suunnittelu), julkinen edustus, vakuutuspalvelukset, välityspalkkiot, mainonta, asennus-, kunnossapito- ja korjaustyö sekä palkkiotyö.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase sisältää pääomankorvaukset (korot, osingot ja leasingmaksut), tulonsiirrot, palkat ja sosiaaliturvamaksut, tekijäinpalkkiot ja maksut valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä.

Tavaroiden ulkomaankaupan tiedot saadaan pääosin tullitilastoista, mutta vaihtotaseen muiden erien tiedot perustuvat pääasiassa Suomen Pankin kokoaan valuuttatilastoon. Valuuttatilasto sisältää valuuttapankkien ilmoittamat valuutan osto- ja myyntitiedot maksuaihekoodeittain.

TAULUKKO 1.2.1. Suomen palvelustaseen rakenne pääpiirteittäin vuonna 1987

1. MATKUSTUS

2. KULJETUS (jaetaan edelleen alaryhmiin)

3. MUUT PALVELUKSET

--- Julkinen edustus

--- Vakuutuspalvelukset

--- Rakennustekninen suunnittelu ja urakointi
(pl. tavaratoimitukset ja työntekijöiden palkat)

--- ATK-palvelukset, liikkeenjohdon konsultointi ja muu tekninen suunnittelu

--- Mainonta, markkinointi, filmit ja TV-ohjelmat

--- Välityspalkkiot

--- Ulkomaisten yksiköiden yleiskulut

--- Asennus-, kunnossapito- ja korjaustyö

--- Palkkiotyö

--- Koneiden ja laitteiden vuokraus

--- Muut erittelemättömät palvelukset

1.2.3. Palvelustaseen tilastoinnin puutteellisuudet Suomessa

Palvelusten ulkomaankaupan tilastoinnissa, joka perustuu valuuttatilaston tietoihin, on havaittu Suomessa mm. seuraavia puutteellisuuksia:

- tietotaidon (mm. teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten) ulkomaankaupan merkitys on kasvanut nopeasti 1980-luvulla, mutta asianomaiset tiedot ovat jääneet aggregatiivisiksi ja epämääräisiksi,
- läheisesti tavaroihin liittyvät palvelukset tilastoituvat usein tavarakauppaan,
- ulkomailla ja kotimaassa sijaitsevien saman konsernin yksiköiden välinen sisäinen laskutus palveluksista ei käy kattavasti ilmi valuuttatilastosta ja
- valuuttatilaston muiden palvelusten tiedot ovat etupäässä maksuperusteisia, jolloin todellisiin toimituksiin nähden syntyy ajoituseroja.

1.2.4. Yrityskyselyt

Suorat yrityskyselyt palvelusten ulkomaankaupasta, joita on käytetty myös tässä selvityksessä, ovat eräs tapa parantaa tiedonkeruuta. Suorilla yrityskyselyillä on kerätty tietoja toimialoittain palvelusten ulkomaankaupasta Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Ruotsissa. Näissä maissa saadut kokemukset suorista tiedusteluista ovat olleet myönteisiä.

Ruotsissa palvelusten ulkomaankaupan tilastoinnin kehittäminen alkoi 1970-luvun lopulla. Ensimmäinen yrityksille suunnattu palvelusten vientikysely järjestettiin vuonna 1977. Kyselyä laajennettiin vuonna 1978 koskemaan myös palvelusten tuontia. Samalla myös julkisyhteisöt saatiin tiedustelun piiriin. Nykyään kysely tehdään vuosittain. Yrityskyselyt ovat osoittaneet, että perinteisessä valuuttatilastossa vaihtotaseen ns. muiden palvelusten vienti on selvästi aliarvioitu. Tämä koskee myös ulkomailta saatuja pääomankorvauksia ja korvauksia valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä.

2. PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPPA SUOMESSA ERÄIL- LÄ PALVELUALOILLA VUONNA 1987

2.1. ATK-palveluyritysten ulkomaankauppa

ATK-palveluyritysten vienti vuonna 1987 oli 25 milj. mk, josta ATK-palvelukset kattoivat 22 milj. mk. ATK-palvelusten viennistä ohjelmatuotteiden osuus oli 45 % ja henkilöpalvelusten(1) 55 %. ATK-palvelusten vienti oli keskittynyt lähinnä pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Suurten yli 100 henkilön yritysten osuus viennistä oli vähäinen. Tämä johtuu siitä, että näiden pienemmät tytäryhtiöt ovat vastanneet ATK-palvelusten viennistä.

ATK-palveluyritysten tuonti vuonna 1987 oli 41 milj. mk, josta ATK-palvelukset kattoivat vajaat 38 milj. mk. ATK-palvelusten tuonnista ohjelmatuotteiden osuus oli 93 %, henkilöpalvelusten 5 % ja muiden ATK-palvelusten 2 %. ATK-palvelusten tuonnista vastasivat etupäässä pienet alle 20 ja suuret yli 100 henkilön yritykset.

Varsinaisten ATK-palveluyritysten osuus ATK-palveluksen ulkomaankaupasta on Suomessa vähäinen, koska ATK-palvelusten vientiä ja tuontia harjoittavat lähinnä ATK-laitteita valmistavat teollisuuden yritykset ja ATK-laitteiden maahantuontia ja myyntiä harjoittavat kaupan yritykset. Vuonna 1986 ATK-tuotteiden (ATK-laitteiden ja -tarvikkeiden sekä ATK-palvelusten) 15 tärkeimmän tuoja- ja viejäyrityksen joukossa ei ollut yhtään päätoimialaltaan ATK-palveluyritystä. (VTT 1987.).

ATK-palveluyrityksistä muutamat ovat osa suurempaa kansainvälistä konsernia. Nämä yritykset ilmoittivat laskutustietoja palveluksista yrityksen ja samaan konserniin kuuluvien ulkomaisten osakkuus- ja tytäryritysten välillä. Konsernin sisällä laskutuilla palveluksilla tarkoitetaan ATK-palvelusten lisäksi johtamis-, hallinto- ja muita liike-elämän palveluksia. Ulkomaisilta saman konsernin yrityksiltä palveluksista saadut korvaukset olivat hieman alle 3 milj. mk. Ulkomaisille saman konsernin

(1) Henkilöpalveluksilla tarkoitetaan suunnittelu-, koulutus- ja tutkimuspalveluksia.

yrityksille palveluksista maksetut korvaukset olivat myös vajaat 3 milj. mk.

ATK-palveluyritykset ostivat lisäksi erilaisia liike-elämän palveluksia muilta ulkomaisilta yrityksiltä noin puolella miljoonalla markalla.

TAULUKKO 2.1.1. ATK-palveluyritysten ulkomaankauppa vuonna 1987, milj. mk.

PALVELUS	VIENTI	TUONTI
ATK-palvelukset	22,0	37,6
Konsernin sisäiset palvelukset	2,8	2,6
Muut palvelukset	-	0,5
YHTEENSÄ	24,8	40,7

2.2. Mainostoimistojen ulkomaankauppa

Tutkitut mainostoimistot, jotka käsittivät tärkeimmät 34 Suomessa toimivaa yritystä, myivät ulkomaille mainospalveluksia vuonna 1987 runsaalla 18 miljoonalla markalla. Viennistä hieman yli 3 milj. mk. oli "mainostoimistopalvelusten" vientiä (myyntikatetta) ja loput asiakkaan laskuun tapahtuvaa mediavälitystä (läpikulkulaskutusta). Tutkituissa mainostoimistoissa viennin osuus sekä liikevaihdosta että myyntikatteesta oli verrattain vähäistä. Mainospalvelusten vienti ulkomaille jakaantui seuraavasti:

- mainostila 76 %,
- ostettu tuotanto (mainoselokuvat, painotyöt, tutkimukset yms.) 11 %,
- mainostoimistojen oma tuotanto (taidetyöt, tekstit, käännökset yms.) 11 % ja
- muut palvelukset 2 %.

Tutkittujen mainostoimistojen ilmoittama mainospalvelusten tuonti vuonna 1987 oli 16 milj. mk, josta 3 milj. mk. oli palvelusten tuontia saman konsernin ulkomaisilta yrityksiltä ja vajaat 13 milj. mk. mainospalvelusten tuontia muilta ulkomaisilta yrityksiltä. Muilta ulkomaisilta yrityksiltä ostetut mainospalvelukset jakaantuivat seuraavasti:

- mainostila 85 %,
- tekninen tuotanto ja tutkimus 11 %,
- taidetyöt, tekstit, muu mainonnan suunnittelu 3 % ja
- muut palvelukset 1%.

Suomalaisten mainostoimistojen kansainvälistyminen ei ole oikeastaan vielä alkanut. Niiden toiminta on keskittynyt lähes pelkästään kotimarkkinoille. Mainostoimistojen ulkomaankaupasta Suomessa vastaavat lähinnä ulkomaisten konserniyritysten täällä toimivat yksiköt. Tämä johtuu siitä, että nämä yksiköt käyttämällä kansainvälisiä yhteyksiään pystyvät parhaiten palvelemaan suuria yli rajojen toimivia mainostajia.

TAULUKKO 2.2.1. Mainostoimistojen ulkomaankauppa vuonna 1987, milj. mk.

PALVELUS	VIENTI	TUONTI
Mainospalvelukset	18,1	13,3
Konsernin sisäiset palvelukset	-	3,2
YHTEENSÄ	18,1	16,5

2.3. Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen ulkomaankauppa

Konsulttitoimistojen palvelusten vienti(1) vuonna 1987 oli 510 milj. mk. Viennistä teknisten palvelusten osuus oli 466 milj. mk. ja liikkeenjohdon konsultoinnin 37 milj. mk. ja muiden tarkemmin erittelemättömien liike-elämän palvelusten 7 milj. mk.

Teknisten palvelusten viennistä kone- ja prosessisuunnittelun osuus oli 247 milj. mk, rakennusteknisten palvelusten 191 milj. mk. sekä yhdyskuntasuunnittelun ja -tutkimuksen 28 milj. mk.

Rakennusteknisten palvelusten vienti voidaan jakaa edelleen pienempiin eriin, joista maa- ja vesirakentamisen osuus oli 20 %, arkkitehtipalvelusten 9 %, rakenneteknisen suunnittelun 23 %, LVI-teknisen suunnittelun 14 %, sähköteknisen suunnittelun 10 % ja muiden rakennusteknisten palvelusten 24 %. Konsulttitoimistot toimivat ulkomaisissa rakennusprojekteissa useimmiten suomalaisten rakennusyriyten aliurakoitsijoina. Esimerkiksi Neuvostoliiton rakennusurakoissa rakennusteknisten palvelusten osuus urakoiden kokonaislaskutuksesta on vaihdellut 5-10 prosentin välillä (Finnstroi Oy.).

Suomessa toimii eräitä teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistoja, jotka ovat erikoistuneet metsä- ja puutalouden tietotaidon tuottamiseen ja myyntiin. Metsä- ja puutalouden suunnittelun ja konsultoinnin osuus vuonna 1987 konsulttitoimistojen palvelusten viennistä (510 miljoonasta markasta) oli lähes 40 %.

Kehitysyhteistyötoimeksiantojen osuus vientilaskutuksesta oli viidennes vuonna 1987.

Konsulttitoimistojen viennin reaalin arvo kasvoi 1970-luvulta lähtien vuoteen 1982 asti. Huippuvuoden 1982 jälkeen vienti on laskenut selvästi. Konsulttitoimistojen kokonaislaskutuksesta viennin osuus on supistunut 1980-luvun alun vajaan 40 prosentista runsaaseen 20 prosenttiin vuonna 1987.

(1) Vientiin ei ole laskettu saman konsernin ulkomaisten ja kotimaisten yksiköiden välistä sisäistä laskutusta palveluksista.

Konsulttitoimistot harjoittavat usein erilaisiin sopimuksiin perustuvaa yhteistyötä (alikonultointia) yksittäisten yritysten tai yhteistyöketjujen kanssa. Tällöin vientilaskutuksesta voidaan erottaa laskutus suoraan ulkomaiselle toimeksiantajalle ja laskutus kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tilaajalle. Vientilaskutuksesta lähes 60 % oli laskutusta kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tilaajalle vuonna 1987. Vuoteen 1985 saakka vientilaskutus suoraan ulkomaiselle toimeksiantajalle oli suurempaa.

Eräät vahvasti vientiin suuntautuneet konsulttitoimistot ovat pyrkineet kansainvälistymään perustamalla ulkomaille tytäryhtiöitä ja toimipisteitä. Suomen Konsulttitoimistojen Liiton (SKOL:n) jäsenyrityksillä oli vuonna 1987 noin 30 ulkomailta toimivaa yksikköä, joista puolet toimi Länsi-Euroopassa. Ulkomaisilta saman konsernin yrityksiltä palveluksista saadut korvaukset olivat 31 milj. mk. Ulkomaisille saman konsernin yrityksille palveluksista maksetut korvaukset olivat puolestaan vajaat 3 milj. mk.

Konsulttitoimistojen muilta ulkomaisilta yrityksiltä ostamien tarkemmin erittelemättömien liike-elämän palvelusten tuonnin arvo oli 11 milj. mk.

TAULUKKO 2.3.1. Teknisen ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen ulkomaankauppa vuonna 1987, milj. mk.

PALVELUS	VIENTI	TUONTI
Kone- ja prosessisuunnittelu	247,4	-
Rakennustekninen suunnittelu	190,8	-
Yhdyskuntasuunnittelu ja -tutkimus	27,5	-
Liikkeenjohdon konsultointi	36,9	-
Konsernin sisäiset palvelukset	31,3	2,8
Muut palvelukset	7,4	10,7
YHTEENSÄ	541,3	13,5

Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen viennistä vuonna 1987 suuntautui Länsi-Eurooppaan 46 %, Itä-Eurooppaa 20 %, Afrikkaan 15 %, Kauko-itään 12 %, Pohjois-Amerikkaan 4 %, Lähi-itään 2 % ja Keski- ja Etelä-Amerikkaan 1 %. Tärkeimmät vientimaat olivat Neuvostoliitto, Ruotsi ja Norja. Muita merkittäviä eurooppalaisia kauppakumppaneita olivat Iso-Britannia, Itävalta, Portugal ja Alankomaat. Tärkeitä vientimaita Euroopan ulkopuolella olivat Tansania, Kenia, Sri Lanka, USA ja Vietnam.

Suomalaisten konsulttitoimistojen markkina-alueet ovat laajentuneet huomattavasti 1980-luvun kuluessa ulkomaille perustettujen toimipisteiden myötä. Tosin Länsi-Eurooppa (varsinkin Skandinavia) on säilyttänyt asemansa tärkeimpänä markkina-alueena. Nykyisin erityisesti Kauko-idän merkitys on kasvussa. Lähi-idän asema konsulttitoimistojen markkina-alueena on romahtanut 1980-luvulla öljyn

hinnan laskun ja Persian lahden ympäristön levottomuuksien takia (ks. LIITE 4.).

TAULUKKO 2.3.2 **Teknisten ja liikkeenjohdon alan palvelusten vienti maittain vuonna 1987(1)**

MAA	MILJ. MK.	%
Neuvostoliitto	98,4	19,2
Ruotsi	82,1	16,1
Norja	45,3	8,9
Iso-Britannia	39,7	7,8
Tansania	20,8	4,1
Kenia	20,5	4,0
Itävalta	17,9	3,5
Sri Lanka	17,4	3,4
USA	16,7	3,3
Portugal	16,6	3,3
Alankomaat	10,8	2,1
Vietnam	9,1	1,8
Muut maat	114,7	22,5
YHTEENSÄ	510,0	100,0

 (1) Konsulttitoimistojen vienti ei kata konsernin ulkomaisten ja kotimaisten yksiköiden välistä sisäistä laskutusta palveluksista.

2.4. Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten ulkomaankauppa

Ulkomaisen tuonnin välityksessä agentuuriliike toimii välittäjänä ulkomaisen myyjän ja kotimaisen ostajan välillä. Välityskauppias ei ota kauppatavaroita omistukseensa.

Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten ulkomaisen tuonnin välityksestä saamat agentuuripalkkiot vuonna 1987 olivat arviolta 418 milj. mk. Agentuuritoimintaa päätoimialanaan harjoittavien yritysten osuus ulkomaisen tuonnin välityspalkkiosta oli alle 50 %.

Agentuuriyritysten liikevaihdosta tuonnin välityspalkkioiden osuus oli suurin (noin 30 %) pienissä alle 20 henkilön yrityksissä. Tuonnin välityspalkkioiden osuus liikevaihdosta pieneni yrityskoon kasvaessa. Suurissa yli 100 henkilön agentuuriyrityksissä tuonnin välityspalkkioiden osuus liikevaihdosta oli erittäin vähäinen. Tämä johtuu siitä, että suuret agentuuriyritykset toimivat etupäässä vientiagentteina (myyntiyhdistyksinä) eivätkä tuontiagentteina. Tukkukauppaa päätoimialanaan harjoittavien yritysten liikevaihdosta ulkomaisen tuonnin välityspalkkioiden osuus oli keskimäärin alle 1 prosenttia.

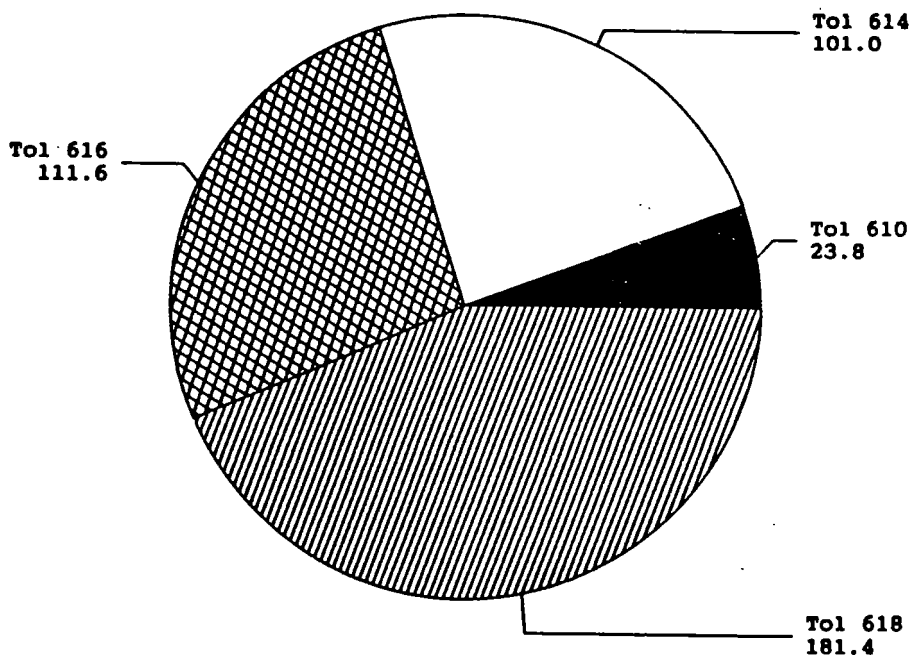
Ulkomaisilta saman konsernin yrityksiltä palveluksista saadut korvaukset olivat tukkukaupassa ja agentuuritoiminnassa noin 45 milj. mk. Ulkomaisille saman konsernin yrityksille palveluksista maksetut korvaukset olivat 47 milj. mk.

Ulkomailta saadut korvaukset muista tarkemmin erittelemättömistä liike-elämän palveluksista olivat tukkukaupassa ja agentuuritoiminnassa noin 4 milj. mk. Ulkomaille maksetut korvaukset muista tarkemmin erittelemättömistä liike-elämän palveluksista olivat runsaat 9 milj. mk.

TAULUKKO 2.4.1. Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten ulkomaankauppa vuonna 1987, milj. mk.

PALVELUS	VIENTI	TUONTI
Ulkomaisten tuonnin välitys	417,8	-
Konsernin sisäiset palvelukset	44,6	46,8
Muut palvelukset	4,1	9,4
YHTEENSÄ	466,5	56,2

KUVIO 2.4.2. Ulkomaisten tuonnin välityspalkkiot toimialtoittain, milj. mk.(1)

(1) Tol 614=Rauta- ja sähköalan tukkukauppa;
 Tol 616=Tuotantotarviketukkukauppa;
 Tol 610=Muu tukkukauppa;
 Tol 618=Agentuuritoiminta.

2.5. Vakuutusyhtiöiden ulkomaankauppa

Vakuutuspalvelusten vienti muodostuu ulkomailta saatujen jälleenvakuutus- ja ensivakuutusmaksujen ja ulkomaille maksettujen vahingonkorvausten erotuksesta. Vakuutuspalvelusten tuonti saadaan ulkomaille maksettujen jälleenvakuutus- ja ensivakuutusmaksujen ja ulkomailta saatujen vahingonkorvausten erotuksesta. Pelkät vakuutusmaksujen ja vahingonkorvausten rahavirrat eivät ole palveluksia, mutta ne luetaan vaihtotaseessa tulonsiirtoihin.

Vakuutusyhtiöiden ulkomailta saamat vakuutusmaksut vuonna 1987 olivat 1 655 milj. mk. ja ulkomaille maksamat vahingonkorvaukset 1 585 milj. mk. Näiden lukujen erotuksena saatu vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten vienti oli siten 70 milj. mk. Suurin osa ulkomailta saaduista vakuutusmaksuista ja ulkomaille maksetuista vahingonkorvauksista muodostuu jälleenvakuutuksista. Ulkomailta saadut jälleenvakuutusmaksut kasvoivat 1980-luvulla vuoteen 1984 asti, jonka jälkeen ne kääntyivät laskuun. Jälleenvakuutuksista maksetut vahingonkorvaukset jatkoivat puolestaan nousuaan vuoteen 1985 saakka. Seurauksena oli, että jälleenvakuutuksista maksetut vahingonkorvaukset ylittivät saadut vakuutusmaksut vuosina 1985-86. Ensivakuutuksista saadut vakuutusmaksut ja maksetut vahingonkorvaukset ovat kasvaneet tasaisesti koko 1980-luvun ajan.

Vakuutusyhtiöiden ulkomaille maksamat jälleenvakuutusmaksut vuonna 1987 olivat 570 milj. mk. ja ulkomailta saamat vahingonkorvaukset 320 milj. mk., jolloin maksettujen jälleenvakuutusmaksujen ja saatujen vahingonkorvausten erotuksena laskettu jälleenvakuutuspalvelusten tuonti oli 250 milj. mk. Ulkomaille maksetut jälleenvakuutusmaksut ja ulkomailta saadut vahingonkorvaukset ovat vaihdelleet vuosittain 1980-luvulla. Vuonna 1986 maksetut jälleenvakuutusmaksut ja saadut vahingonkorvaukset olivat jonkin verran korkeammalla tasolla kuin muina vuosina.

Muiden suomalaisten yritysten ulkomaille maksamat ensivakuutusmaksut vuonna 1987 olivat 43 milj. mk. ja ulkomailta saamat vahingonkorvaukset 23 milj. mk. Ulkomaille maksetut ensivakuutusmaksut ja ulkomailta saadut vahingonkorvaukset kasvoivat 1980-luvulla vuoteen 1985 asti, jonka jälkeen kasvu on taittunut.

Vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten vienti on suuntautunut etupäässä Länsi-Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Saaduista vakuutusmaksuista vuonna 1987 vajaat 60 % oli peräisin Länsi-Euroopan maista ja noin kolmannes Pohjois-Amerikasta. Maksetuista vahingonkorvauksista 65 % meni Länsi-Euroopan maihin ja runsaat 25 % Pohjois-Amerikkaan. Viime vuosien tappiollinen ulkomainen vakuutustoiminta johtuu lähinnä englantilaisten, tanskalaisten ja irlantilaisten vakuutusyhtiöiden kanssa solmituista jälleenvakuutus sopimuksista.

Vakuutusyhtiöiden jälleenvakuutuspalvelusten tuonnista vuonna 1987 voidaan todeta, että ulkomaille maksetuista jälleenvakuutusmaksuista yli 65 % meni Länsi-Euroopan maihin. Länsi-Euroopan maista oli peräisin 75 % ulkomailta saaduista vahingonkorvauksista. Erityisesti muiden Pohjoismaiden osuus jälleenvakuutuspalvelusten tuonnissa on merkittävä.

TAULUKKO 2.5.1. Vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten vienti vuonna 1987, milj. mk.

1. Ulkomailta saadut jälleenvakuutusmaksut	1 450
2. Ulkomaille maksetut vahingonkorvaukset jälleenvakuutuksista	1 430
3. Ulkomailta saadut ensivakuutusmaksut	205
4. Ulkomaille maksetut vahingonkorvaukset ensivakuutuksista	155
VAKUUTUSPALVELUSTEN VIENTI (1-2)+(3-4)	70

TAULUKKO 2.5.2. Vakuutuspalvelusten tuonti(1) vuonna 1987, milj. mk.

1. Ulkomaille maksetut jälleenvakuutusmaksut	570
2. Ulkomailta saadut vahingonkorvaukset jälleenvakuutuksista	320
3. Ulkomaille maksetut ensivakuutusmaksut	43
4. Ulkomailta saadut vahingonkorvaukset ensivakuutuksista	23
VAKUUTUSPALVELUSTEN TUONTI (1-2)+(3-4)	270

(1) Jälleenvakuutukset kuvaavat vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten tuontia ja ensivakuutukset muiden suomalaisten yritysten vakuutuspalvelusten tuontia.

TAULUKKO 2.5.3. Vakuutusyhtiöiden ulkomailta saamat vakuutusmaksut ja vahingonkorvaukset sekä ulkomaille maksamat vakuutusmaksut ja vahingonkorvaukset alueittain ja maittain vuonna 1987, %

ALUE, MAA	SAADUT VAKUUTUS- MAKSUT	MAKSETUT VAHIN- GONKORV.	MAKSETUT VAKUUTUS- MAKSUT	SAADUT VAHIN- GONKORV.
Pohjois-Amerikka	32,2	27,9	22,6	15,1
Länsi-Eurooppa	59,6	65,8	66,1	75,5
--Iso-Britannia	22,4	28,7	18,9	20,0
--Ranska	6,3	4,6	2,3	3,6
--Länsi-Saksa	5,4	3,8	8,2	6,9
--Italia	3,8	2,5	1,6	1,9
--Irlanti	0,5	6,3	0,2	0,2
--Pohjoismaat	13,0	12,5	26,0	34,5
--Muu Länsi-Eurooppa	8,2	7,4	8,9	8,4
Itä-Eurooppa	0,6	0,6	2,8	2,9
Muut maat	7,6	5,7	8,5	6,5
YHTEENSÄ	100,0	100,0	100,0	100,0

2.6. Palveluyritysten(1) ulkomaankaupan osuus palvelustaseen muiden palvelusten(2) ulkomaankaupasta vuonna 1987

Konsulttitoimistojen rakennusteknisen suunnittelun viennin (191 milj. mk.) osuus palvelustaseen rakennusteknisen suunnittelun ja urakoinnin viennistä oli 20 %. Atk-palveluyritysten ja konsulttitoimistojen viennin osuus palvelustaseen ATK-palvelusten, liikkeenjohdon konsultoinnin ja muun teknisen suunnittelun viennistä oli yli 85 %. Tutkimukseen kuuluvien palveluyritysten osuus Suomen palvelustaseen mukaisesta tietotaidon viennistä oli siten noin 40 %, jos tietotaidon vienniksi lasketaan rakennusteknisen suunnittelun ja urakoinnin, atk-palvelusten, liikkeenjohdon konsultoinnin ja muun teknisen suunnittelun (kone- ja prosessisuunnittelun sekä yhdyskuntasuunnittelun ja -tutkimuksen) vienti ulkomaille.

Mainostoimistojen välittämä mainospalvelusten vienti (18 milj. mk.) oli vähäistä - noin 5 % - palvelustaseen mukaisesta mainonnan, markkinoinnin, filmien ja TV-ohjelmien viennistä.

Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten saamien ulkomaisen tuonnin välityspalkkioiden (418 milj. mk.) osuus palvelustaseen välityspalkkioista oli vajaa kolmannes. Palvelustaseen välityspalkkioihin luetaan tavara- ja palvelukaupan välityspalkkioiden lisäksi muun muassa arvopapereiden ja luottojen välityspalkkiot, vuokraustoiminnan välityspalkkiot, tavara kauppaan liittyvät verot sekä laaduntarkastus- ja luokitusmaksut.

Vakuutusyhtiöiden vienti saadaan palvelustaseeseen Tilastokeskuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön suorittamista yrityskyselyistä ja tässä tutkimuksessa esitetyt luvut vakuutuspalvelusten viennistä vastaavat siten palvelustaseen lukuja.

(1) Palveluyrityksillä tarkoitetaan tutkimukseen kuuluvia ATK-palveluyrityksiä, mainostoimistoja, konsulttitoimistoja, tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yrityksiä ja vakuutusyhtiöitä.

(2) Palvelustaseen tiedot perustuvat Suomen Pankin valuuttatilastoon.

Palveluyritysten saman konsernin ulkomaisilta yrityksiltä palveluksista saadut korvaukset (79 milj. mk.) olivat yhteensä vajaat 10 % vastaavasta palvelustaseen erästä.

Palveluyritysten saman konsernin ulkomaisille yrityksille palveluksista maksamat korvaukset (55 milj. mk.) olivat noin 15 % vastaavasta palvelustaseen erästä. Vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten tuonti (jälleenvakuutukset) oli 93 % palvelustaseen vakuutuspalvelusten tuonnista vuonna 1987. Loput vakuutuspalvelusten tuonnista palvelustaseessa koostuu muiden suomalaisten yritysten ulkomailta ottamista ensivakuutuksista.

TAULUKKO 2.6.1. Tutkimuksen palveluyritysten ulkomaankauppa toimialoittain vuonna 1987

YRITYKSET	VIENTI		TUONTI	
	MILJ.MK	%	MILJ.MK	%
TOIMIALOITTAIN				
ATK-palveluyritykset	24,8	2,2	40,7	10,8
Mainostoimistot	18,1	1,6	16,5	4,4
Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistot	541,3	48,4	13,5	3,6
Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritykset	466,5	41,6	56,2	14,9
Vakuutusyhtiöt	70,0	6,2	250,0	66,3
YHTEENSÄ	1 120,7	100,0	376,9	100,0

TAULUKKO 2.6.2. Tutkimuksen palveluyritysten ulkomaankaup-
pa palveluserittäin vuonna 1987, milj. mk.

PALVELUS	VIENTI	TUONTI
Mainospalveluk- set (markkinoin- ti, filmit ja TV-ohjelmat)	18,1	13,3
Rakennustekninen suunnittelu (ja urakointi)	190,8	
ATK-palvelukset, liikkeenjohdon konsultointi ja muu tekninen suunnittelu	333,8	37,6
Välityspalkkiot (ulkomaisen tuonnin välitys)	417,8	
Konsernin sisäi- set palvelukset	78,7	55,4
Vakuutuspalve- lukset	70,0	250,0
Muut erittele- mättömät palve- lukset	11,5	20,6
YHTEENSÄ	1 120,7	376,9

3. PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPPA SUOMEN TEOLLI- SUUDESSA VUONNA 1987

3.1. Teollisten ja ei-teollisten palvelusten ulkomaankauppa

Palvelustaseen ennakkotietojen mukaan teollisten palvelusten (palkkiotöiden sekä asennus-, kunnossapito- ja korjaustöiden) vienti vuonna 1987 oli 1 055 milj. mk. ja tuonti 550 milj. mk. Tiedustelun perusteella arvioitu teollisuuden teollisten palvelusten vienti oli 1 246 milj. mk. ja tuonti 598 milj. mk, joten palvelustaseeseen verrattuna sekä vienti että tuonti ylittyivät jonkin verran. Erot eivät ole kuitenkaan merkittäviä. Joka tapauksessa teollisten palvelusten ulkomaankauppa on Suomelle vahvasti ylijäämäistä.

TAULUKKO 3.1.1. Teollisten palvelusten ulkomaankauppa palvelustaseen ja teollisuuden toimipaikkatiedustelun mukaan vuonna 1987, milj. mk.

TEOLLISET	VIENTI	TUONTI
PALVELUKSET		
Toimipaikkatiedustelu	1 246	598
Palvelustase	1 055	550
EROTUS	+191	+48

Suurimpia teollisten palvelusten viejiä ja tuojia olivat teollisuuden toimialoista metalli- ja konepajateollisuus sekä paperi- ja graafinen teollisuus. Näiden toimialojen osuus teollisten palvelusten viennistä oli 95 % ja tuonnista 85 %. Teollisten palvelusten viennistä lähes puolet oli laivojen korjaustoimintaa.

Ei-teollisia palveluksia ovat muun muassa markkinoinnin suunnittelu ja toteuttaminen, ATK-suunnittelu ja -ohjelmointi, tietojenkäsittely- ja tietopankkipalvelukset, kone- ja prosessisuunnittelu, rakennustekninen suunnittelu, liikkeenjohdon konsultointi, ulkomaankaupan välitystoiminta, hallinto-, lakiasia- ja tilitoimistopalvelukset ja muut suunnittelu- ja konsulttipalvelukset. Rahti-, pankki- ja vakuutuspalveluksia ei sisällytetä tässä yhteydessä ei-teollisiin palveluksiin. Ei-teollisten palvelusten ulkomaankauppa kattaa siten suurin piirtein samat palvelustaseen erät kuin tutkimuksen palveluyrityksilläkin.

Tiedustelun mukaan ei-teollisten palvelusten vienti vuonna 1987 oli 55 milj. mk. ja tuonti 340 milj. mk. Metall- ja konepajateollisuus sekä elintarvike-, juoma- ja tupakkateollisuus olivat teollisuuden toimialoista tärkeimmät ei-teollisten palvelusten viejät ja tuojat. Näiden toimialojen osuus ei-teollisten palvelusten viennistä oli yli 70 % ja tuonnista 60 %.

Ei-teollisten palvelusten kuten erilaisten suunnittelu- ja konsulttipalvelusten vienti Suomen teollisuudessa on ollut toistaiseksi vähäistä, vaikka edellytyksiä suuremmalle viennille olisi olemassa eräillä toimialoilla. Esimerkiksi metsäteollisuudella olisi erinomaiset mahdollisuudet myydä ulkomaille sen tuotantoprosesseissa vuosikymmenien aikana syntynyttä tietämystä ja kokemusta. Nykyisin metsä- ja puutalouden tietotaidon ulkomaankaupasta vastaavat etupäässä ulkopuoliset konsulttitoimistot.

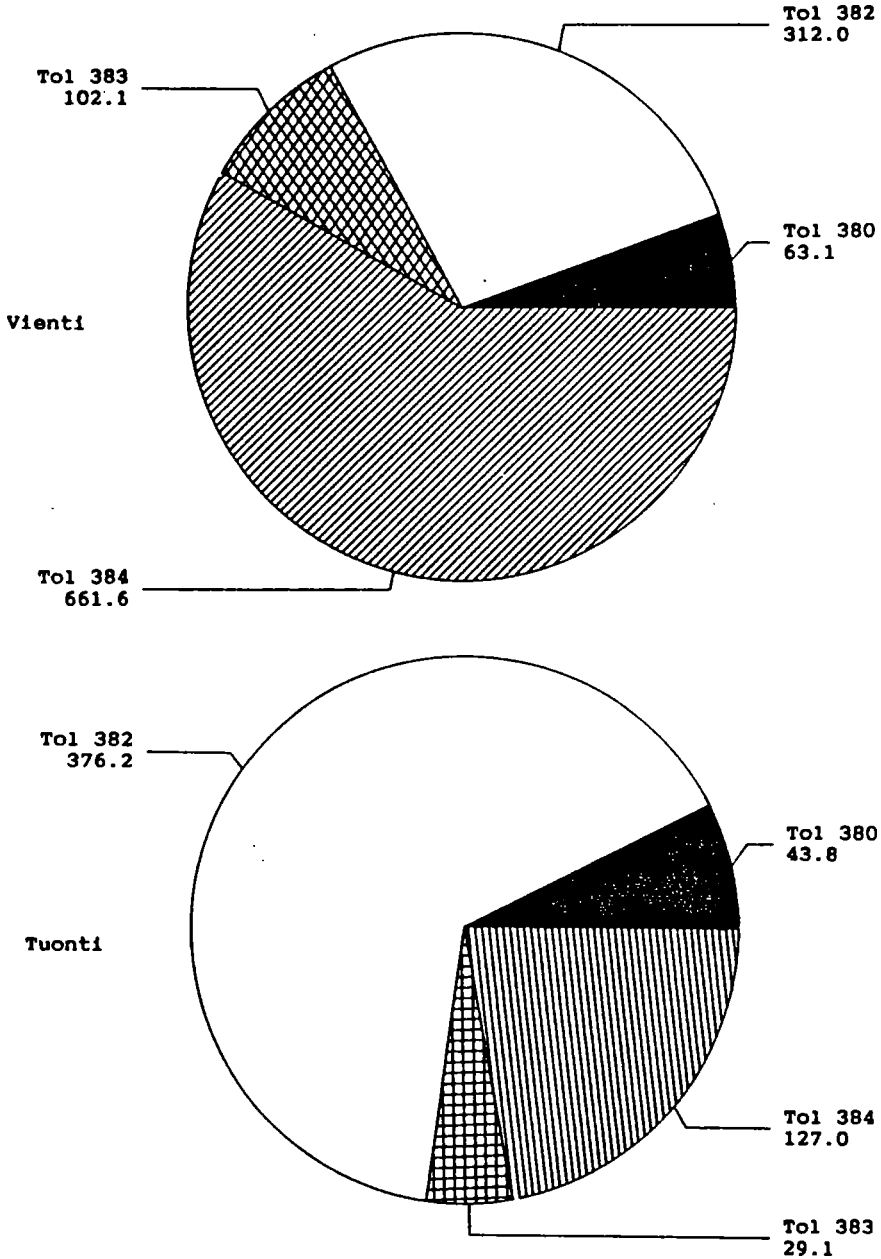
TAULUKKO 3.1.2. Palvelusten vienti teollisuudessa toimialoittain vuonna 1987, milj. mk.

TOIMIALA	TEOLLISET	EI-TEOLLISET	VIENTI
	PALVELUKSET	PALVELUKSET	YHTEENSÄ
Elintarvike-, juoma- ja tupakkateolli- suus	-	6,9	6,9
Tekstiili-, vaate- ja nahkateolli- suus	-	4,7	4,7
Puutavarateol- lisuus	11,8	-	11,8
Paperi- ja graafinen teollisuus	70,5	3,3	73,8
Kemian-, kumi- ja muoviteol- lisuus	36,5	3,8	40,3
Savi-, lasi- ja kiviteolli- suus	16,3	3,3	19,6
Perusmetalli- teollisuus	5,0	-	5,0
Metalli- ja konepajateol- lisuus	1 105,9	32,9	1 138,8
VIENTI YHTEEN- SÄ	1 246,0	54,9	1 300,9

TAULUKKO 3.1.3. Palvelusten tuonti teollisuudessa toimialoittain vuonna 1987, milj. mk.

TOIMIALA	TEOLLISET PALVELUKSET	EI-TEOLLISET PALVELUKSET	TUONTI YHTEENSÄ
Elintarvike-, juoma- ja tupakkateolli- suus	11,3	75,1	86,4
Tekstiili-, vaate- ja nahkateolli- suus	1,7	11,3	13,0
Puutavarateol- lisuus	-	-	-
Paperi- ja graafinen teollisuus	66,0	28,5	94,5
Kemian-, kumi- ja muoviteol- lisuus	11,1	44,0	55,1
Savi-, lasi- ja kiviteolli- suus	10,6	26,8	37,4
Perusmetalli- teollisuus	50,0	24,7	74,7
Metalli- ja konepajateol- lisuus	446,9	129,2	576,1
TUONTI YHTEEN- SÄ	597,6	339,6	937,2

KUVIO 3.1.4. Palvelusten vienti ja tuonti metalli- ja konepajateollisuudessa toimialoittain 1987, milj. mk.(1)

(1) TOL 382 = Koneiden valmistus;
 TOL 383 = Sähköteknisten tuotteiden valmistus;
 TOL 384 = Kulkuneuvojen (laivojen) valmistus;
 TOL 380 = Muiden metallituotteiden valmistus.

3.2. Valmistus- ja käyttöoikeudet, mallit ja tavaramerkit

Sopimuksia, joilla yritys luovuttaa vastiketta vastaan toisille yrityksille teollisessa ja kaupallisessa toiminnassa hyödynnettäviä yksinoikeuksia, kutsutaan lisenssisopimuksiksi. Lisenssisopimusten kohteina ovat tavallisesti patenttien suojaamat tuotteiden valmistus-, käyttö- ja markkinointioikeudet. Lisenssikauppaan sisältyy sekä ostajan ja myyjän kannalta eräitä etuja. Lisenssin osto on yritykselle edullinen tapa hankkia tietotaltoa, jolloin voidaan välttää osaamisen omasta kehittämisestä aiheutuvat kustannukset. Lisenssin myyjä pystyy puolestaan hyödyntämään tehokkaammin oman tutkimus- ja kehittämistyönsä tuloksia. Myyjä ei myöskään lisenssin muodossa luovuta mitään, joka olisi itseltä lopullisesti poissa. Nykyisin myös suojattujen tavaramerkki- ja mallioikeuksien luovutukset ovat lisääntyneet. Tähän on ollut syynä mainonnan voimakas kasvu, tuotannon erikoistuminen ja yritysten kansainvälistyminen.

Lisenssisopimuksessa lisenssin saaja on velvoitettu maksamaan korvauksia saamistaan oikeuksista. Maksettavat korvaukset on sidottu usein esimerkiksi tuotteen myynnin tai tuotannon volyyymiin. Näistä korvauksista käytetään nimitystä royalti. Muita maksutapoja ovat muun muassa kertakorvaus, raaka-aineiden tai komponenttien ostot lisenssin myyjältä, ristiinlisenssiointi tai edellä mainittujen maksutapojen erilaiset yhdistelmät.

Suomen maksutaseessa korvaukset valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä kuuluvat tuotantotekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseeseen. Maksutaseessa "kulttuurilisenssit" kuten kirjojen kustannussopimukset luetaan tekijäinoikeuksien ryhmään eikä samaan ryhmään kuin muut lisenssit (teolliset lisenssit). Vaihtotaseen ennakkotietojen mukaan vuonna 1987 ulkomailta saadut korvaukset valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä (ml. tekijäinoikeudet) olivat 122 milj. mk. Ulkomaille maksetut korvaukset olivat puolestaan 915 milj. mk.

Toimipaikkatiedustelun mukaan teollisuuden ulkomailta saamat korvaukset patenteista, lisensseistä ja royalteista vuonna 1987 olivat 83 milj. mk, mikä oli runsas 2/3 vaihtotaseen vastaavasta erästä.

Teollisuuden ulkomaille maksamat korvaukset patenteista, lisensseistä ja royalteista olivat puolestaan 277 milj. mk, mikä oli vajaa kolmannes vaihtotaseen vastaavasta erästä.

Metalli- ja konepajateollisuus on Suomen teollisuuden toimialoista tärkein lisenssien myyjä ulkomaille. Metallijä konepajateollisuudesta kannattaa mainita erityisesti massa- ja paperikoneiden valmistus, jonka lisenssioikeuksia on myyty Suomesta ulkomaille. Tekstiili-, vaate- ja nahkateollisuus on myös lisenssien nettoviejä. Teollisuuden huomattavimmat ulkomaisten lisenssien ostajat ovat metalli- ja konepajateollisuuden ohella graafinen teollisuus sekä kemianteollisuus.

TAULUKKO 3.2.1. Ulkomailta saadut korvaukset (vientä) ja ulkomaille maksetut korvaukset (tuonti) valmistus- ja käyttöoikeuksista, malleista ja tavaramerkeistä teollisuudessa toimialoittain vuonna 1987, milj. mk.

TOIMIALA	VIENTI	TUONTI
Elintarvike-, juoma- ja tupak- kateollisuus	0,1	26,1
Tekstiili-, vaate- ja tupak- kateollisuus	2,8	0,5
Puutavarateolli- suus	-	-
Paperi- ja graafinen teollisuus	6,1	81,2
Kemian-, kumi- ja muoviteolli- suus	2,9	45,3
Savi-, lasi- ja kiviteollisuus	8,8	29,3
Perusmetallite- ollisuus	0,3	0,4
Metalli- ja konepajateolli- suus	61,5	93,7
YHTEENSÄ	82,5	276,5

3.3. **Palvelusten osuus teollisuuden tuotantopanosista ja vientitoimituksista**

Teollisuuden ulkomailta ostamien palvelusten (ml. valmistus- ja käyttöoikeudet, mallit ja tavaramerkit) osuus tuotantopanosten hankinnasta vuonna 1987 oli vajaa 1 %. Ulkomailta ostettuihin palveluksiin ei ole laskettu rahti-, pankki- ja vakuutuspalveluksia. Ulkomailta hankittujen palvelusten osuus tuotantopanosista oli keskimääräistä suurempi metalli- ja konepajateollisuudessa (yli 2 %) ja savi-, lasi- ja kiviteollisuudessa (vajaa 2 %).

Teollisuuden ulkomaille myymien palvelusten osuus vientitoimituksista vuonna 1987 oli vajaa 2 %. Palvelusten osuus vientitoimituksista oli suurin metalli- ja konepajateollisuudessa, jossa palvelusten vienti muodosti lähes 5 % kokonaisviennistä.

TAULUKKO 3.3.1. Ulkomailta ostettujen palvelusten (pl. rahti-, pankki- ja vakuutuspalvelukset) osuus tuotantopanoksista ja ulkomaille myytyjen palvelusten osuus vientitoimituksista teollisuudessa toimialoittain vuonna 1987, %

TOIMIALA	OSUUS TUOTAN- TOPANOKSISTA	OSUUS VIENTI- TOIMITUKSISTA
Elintarvike-, juoma- ja tupakka- teollisuus	0,3	0,2
Tekstiili-, vaate- ja nahkateollisuus	0,2	0,2
Puutavarateollisuus	-	0,2
Paperi- ja graafi- nen teollisuus	0,5	0,3
Kemian-, kumi- ja muoviteollisuus	0,5	0,6
Savi-, lasi- ja kiviteollisuus	1,6	3,0
Perusmetalliteolli- suus	0,7	0,1
Metalli- ja konepa- jateollisuus	2,1	4,9
TEOLLISUUDESSA KESKIMÄÄRIN	0,8	1,7

4. TULOSTEN ARVIOINTI JA TILASTOINNIN PARANTAMINEN

Palvelusten ulkomaankaupan suorista yrityskyselyistä saadut kokemukset osoittautuivat myönteisiksi. Vastausprosentti vaihteli toimialasta riippuen 70-90 prosentin välillä. Vaikeuksia vastaamisessa esiintyi verrattain vähän. Yritystiedustelun onnistumista edesauttoi kysymysten määrän minimointi ja mahdollisuus ilmoittaa arvio asiasta.

Tämän koetiedustelun eräs keskeinen tulos jatkoa ajatellen on se, että palvelusten ulkomaankaupan seurantatarkkuus vaihtelee yrityksittäin. Suurilta teollisuusyrityksiltä palvelusten ulkomaankaupan tietoja on lähes mahdotonta saada yritys- tai konsernitason tasolta. Tämän vuoksi tiedot onkin yleensä kysyttävä tulosyksiköiltä. Palveluyrityksistä palvelusten ulkomaankaupan seuranta oli parhainta konsulttitoimistoissa.

Palvelusten viennin ja tuonnin maakohtaiset tiedot ovat kiinnostavia, mutta niitä ei kysytty tällä kertaa. (1) Luotettavien maakohtaisten tietojen saanti kattavasti kaikilta yrityksiltä on vaikeaa, vaikka eräillä vientimarkkinoilla toimivilla palveluyrityksillä on ulkomaisista asiakassuhteistaan tarkatkin tiedot. Maakohtaisia tietoja ei kysytty myös sen tähden, koska yritysten vastaustaakka haluttiin pitää mahdollisimman pienenä.

Yritystiedustelusta saatuja vastauksia on verrattu toimialoittain ja yritysryhmittäin Suomen Pankin kokoaman ja ylläpitämän valuuttatilaston tietoihin. Valuuttatilasto perustuu valuuttapankkien maksuaihekoodeittain ilmoittamiin valuutan osto- ja myyntitietoihin. Vertailusta ilmeni, että yrityskyselyistä saadut tiedot palvelustaseen muiden palvelusten viennistä olivat suhteellisen lähellä valuuttatilaston tietoja. Tosin eräissä tapauksissa yrityskyselyistä saadut tiedot viennistä ylittivät

(1) Konsulttitoimistojen palvelusten vienti maittain ja alueittain saatiin Suomen Konsulttitoimistojen Liiton laskutustilastoista. Vakuutusyhtiöiden saamat ja maksamat vakuutusmaksut sekä vahingonkorvaukset maittain saatiin Tilastokeskuksen vuosittaisen kyselyn tuloksena. Tosin näitä tietoja ei ole aikaisemmin julkaistu.

selvästi valuuttatilaston tiedot. Palvelusten tuonti oli puolestaan valuuttatilastossa suurempaa kuin yrityskyselyn perusteella. Yrityskyselyllä saadut tiedot aliarvioivat jonkin verran palvelusten tuontia.

Suomen valuuttatilastovertailun antamat tulokset ovat yhteneviä Ruotsissa saatujen tulosten kanssa. Siellä yrityskyselyillä saadut arviot palvelusten viennistä ylittivät valuuttatilaston tiedot. Sen sijaan palvelusten tuonti muodostui valuuttatilaston mukaan huomattavasti suuremmaksi kuin yrityskyselyjen perusteella (SCB: Export och import av tjänster 1985. STOCKHOLM 1986.).

Yrityskyselyillä on mahdollista parantaa varsinkin palvelustaseen muiden palvelusten viennin kuvausta. Yrityskyselyt eivät pysty ainakaan tässä käytetyn otoksen ja kysymysmäärän tasolla korvaamaan valuuttan osto- ja myyntitietoihin perustuvaa tiedonkeruuta. Tosin yrityskyselyn avulla on voitu saada toimialoittain yksityiskohtaisempia tietoja kuin valuuttatilastosta. Ei ole myöskään tarkoituksenmukaista lisätä valuuttatilaston laadinnan kustannuksia valuuttapankeissa ja yrityksissä tarkemmalla tiedonkeruulla, jos yksityiskohtaisempien tietojen keruu suoritetaan valikoiden suorilla yritystiedusteluilla.

Tuleva tiedonkeruun järjestäminen voisi tapahtua muun muassa siten, että palveluyrityksiltä kysyttäisiin tiedot palvelusten ulkomaankaupasta Tilastokeskuksen tilinpäätöstiedustelujen yhteydessä. Teollisuuden tiedot voitaisiin kerätä vuosittaisessa teollisuuden toimipaikkatiedustelussa. Tilastokeskuksessa mahdollisuudet yritystiedustelujen suorittamiseen paranevat, kun uusien, kasvavien palvelutoimialojen (konsulttitoimistot, ATK-palveluyritykset jne) tilastot lähivuosina kehittyvät.

SAMMANDRAG

Bakgrund och syfte

Tjänstebalansen belyser tjänsternas utrikeshandel i Finland. Tjänstebalansen har uppdelats i tre huvudgrupper, som är turism, transporter (frakter) och så kallade övriga tjänster. Uppställningen av tjänster i Finlands bytesbalans följer SNA's (A System of National Accounts) rekommendationer. Det betyder, att bland annat räntor, utdelningar, royalties samt transfereringar inte ingår i den egentliga tjänstebalansen. Uppgifterna om tjänsternas utrikeshandel härstammar huvudsakligen från Finlands Banks valutastatistik, som i sin tur baserar sig på valutaanmärkningar hos valutabankerna. Tjänstebalansens uppgifter är angående turismen och transportererna tämligen goda. Uppgifterna om övriga tjänster är något bristfälliga, fastän utrikeshandel med övriga tjänster har ökat raskt på 1980-talet.

STRUKTUR AV FINLANDS TJÄNSTEBALANS ÅR 1987

1. Turism
2. Transporter (sjö-, landsvägs-, järnvägs- och flygtransporter)
3. Övriga tjänster
 - Beskickningar
 - Försäkringstjänster
 - Byggtekniska tjänster och entreprenadverksamhet (exkl. varuleveranser och löner)
 - ADB-tjänster, företagsledningstjänster och övriga tekniska tjänster
 - Reklam, annonsering, marknadsföring, filmer och TV-program
 - Provisioner
 - Fakturering om tjänster mellan utländska och inhemska enheter inom densamma koncern
 - Reparations-, underhålls-, och installationsarbete
 - Lönearbete
 - Uthyrning av maskiner och apparater
 - Handel med andra tjänster

På hösten 1987 satte Statistikcentralen i gång en förberedande undersökning av utrikeshandel med övriga tjänster. Undersökningen har gjorts på uppdrag av handels- och industriministerium. Genom undersökningen har man önskat erhålla noggrannare uppgifter om tjänstehandel med övriga tjänster. Utgående från undersökningen ska också möjligheter att övergå till löpande statistikföring bedömas. Den skulle basera sig på direkta företagsenkäter.

I undersökningen har man granskat reklambyråer, konsultbyråer, ADB-tjänsteföretag, försäkringsbolag samt partihandelns och agenturverksamhetens företag. Man har också granskat tjänsternas försäljningar till utlandet och anskaffningar från utlandet inom industri.

Följande tjänsteposter har bland annat granskats:

- tekniska tjänster och företagsledningstjänster,
- ADB-tjänster,
- reklamtjänster,
- försäkringstjänster,
- provisioner för importvaruförmedling,
- industriella tjänster (lönearbete inom industri, reparationer, underhålls- och installationsarbete) och
- faktureringen om tjänster mellan utländska och inhemska enheter inom densamma koncern

Patenter, licenser och royalties inom industri ingår också i granskningen, fastän dessa transaktioner inte räknas till tjänstebalansen i Finland.

Uppgifterna om tjänstehandel har insamlats för år 1987.

RESULTAT

Konsultbyråernas tjänsteexport uppgick till 540 milj. mark år 1987. Exporten bestod av "know how", som innehar maskin- och processplanering, byggtekniska tjänster, företagsledningstjänster samt samhällsplanering och -forskning. Nästan 40 % av exporten berörde skogsbruk och skogsindustri. De

viktigaste marknadsområdena ligger i Väst- och Öst-Europa (Sverige, Norge och Sovjetunionen), men på 1980-talet har också Afrika och fjärran östern blivit betydande marknadsområdena. År 1987 köpte konsultbyråerna tjänster för 15 milj. mark från utlandet.

Partihandelns och agenturverksamhetens företag exporterade under 1987 tjänster för knappa 470 milj. mark, därav provisioner för importvaruförmedling utgjorde 420 milj. mark. Företagen importerade tjänster för 60 milj. mark. Huvuddelen av importerade tjänster hade köpts från utländska koncernföretag.

ADB-tjänsteföretagens export uppgick endast till 25 milj. mark och import drygt 40 milj. mark.

Reklambyråernas tjänsteexport var knappa 20 milj. mark och tjänsteimport dryga 15 milj. mark. Omkring 80 % av exporten och importen bestod av mediaförmedling.

Försäkringsbolagen erhöll 1 660 milj. mark som försäkringspremier från utlandet och betalade 1 590 milj. mark som försäkringsersättningar till utlandet år 1987. Exporten av försäkringstjänster uppgick alltså till 70 milj. mark (1 660 milj. mark minus 1 590 milj. mark). Återförsäkringarna utgjorde den största delen av erhållna försäkringspremier och betalda försäkringsersättningar. Exporten av försäkringstjänster är närmast riktad till Förenta Staterna, Kanada, Stor-Britannien, Sverige, Väst-Tyskland och Danmark.

Försäkringsbolagen betalade återförsäkringspremier till utlandet 570 milj. mark och erhöll 320 milj. mark som återförsäkringsersättningar från utlandet. Importen av försäkringstjänster uppgick till 250 milj. mark år 1987 (570 milj. mark minus 320 milj. mark).

Tjänsteexporten inom industri var ungefär 1 300 milj. mark. Tjänsteimporten var i sin tur cirka 940 milj. mark. Över 95 % av exporten och 65 % av importen bestod av industriella tjänster, som innebär lönearbete, reparations-, underhålls- och installationsarbete. De största tjänsteexportörerna och -importörerna inom industrin var maskin- och verkstadsvaruindustrin samt papper- och grafisk industrin.

Industrin erhöll år 1987 från utlandet 80 milj. mark som ersättningar av licenser och royalties. Industrins licens- och royaltyutgifter till utlandet uppgick till 280 milj. mark.

Tjänsternas (inkl. patenter, licenser och royalties) andel i industrins hela exportleveranser var knappa 2 % år 1987. Av industrins produktionsinsatser från utlandet inköpta tjänsternas andel var i sin tur under 1 %.

KIRJALLISUUS

BENZ, Stewen: Trade Liberalization and Global Service Economy. *Journal of World Trade Law*. Vol. 19:2, 1985.

EUROPEAN TRENDS: World Trade in Services: The European View. 1/1987. Economic Publications Ltd. LONDON 1987.

HILL, P. T.: The Economic Significance of the Distinction between Goods and Services. OECD. PARIS 1987.

HINDLEY, Brian ja SAPIR, Andre: International Trade in Services: Comments. *The Emerging services Economy*. Services World Forum Association 1987.

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI: Taloudellinen katsaus 4/1987. HELSINKI 1987.

KARILUOTO, Jarmo: Suomen maksutaseen laadinta. Suomen Pankin kansantaloudellinen osasto. Keskustelualoitteita 2/1985. HELSINKI 1985.

KVIST, Hans-Henry: Suomalaisten vientiyritysten ulkomaiset lisenssiostot. Vientikoulutussäätiön julkaisu nro 14:10. HELSINKI 1978.

LASTIKKA, Pekka: Suomen palvelusektorin rakenne ja kehitys vuosina 1948-88. ETLA C33. HELSINKI 1984.

MIKKULAINEN, Pirkko: Suomen palvelukaupan tietoa-neistot. Tilastokeskuksen raportti nro 8/1986. HELSINKI 1986.

NISKAKANGAS, Heikki: Royaltit ja palvelumaksut kansainvälisessä vero-oikeudessa. Suomen Lakimiesliiton Kustannus Oy. HELSINKI 1983.

OECD: Standardising Member Countries Balance of Payment Statistic on Trade in Services. Working Party on the Trade Committee. PARIS 1987.

RIDDLE, Dorothy: The Role of the Service Sector in Economic Development: Similarities and Differences by Development Category. *The Emerging Services Economy*. Services World Forum Association 1987.

SCHAUMBURG-MULLER, Henrik: Europe's Trade in Services: Comparative Advantages or Intra-industry trade. Copenhagen School of Economics and Business Administration. Working Paper 85. COPENHAGEN 1985.

STATISTISKA CENTRALBYRÅN: Export och Import av tjänster 1985. Promemorior från SCB 1986:2. STOCKHOLM 1986.

SUOMEN KONSULTTITOIMISTOJEN LIITTO: Laskutustilastot vuosilta 1974-87.

SUOMEN KONSULTTITOIMISTOJEN LIITTO: SKOL 1987 jäsenesite. JYVÄSKYLÄ 1987.

SUOMEN PANKKI: Maksutasetilastot vuosilta 1976-87.

SUOMEN RAKENNUSURAKOITSIJALIITTO: Rakentamisen suhdanteet julkaisuja vuosilta 1980-87.

TILASTOKESKUS: Kansantalouden tilinpito 1976-86. KT 1987:8. HELSINKI 1987.

TILASTOKESKUS: Palkansaajien ansiotasoindeksi 1980=100. Tilastokeskuksen tutkimuksia nro 124. HELSINKI 1986.

TILASTOKESKUS: Suomen maksutase 1978-87. SVT. Ulkomaankauppa 1988:1. HELSINKI 1988.

TILASTOKESKUS: Suomen pääomakanta 1960-86. KT 1988:4. HELSINKI 1988.

TILASTOKESKUS: Teollisuustilaston ennakkotietoja vuodelta 1987.

TILASTOKESKUS: Toimialaluokitus (TOL) 1988. Käsikirjoja nro 4, 2. uusittu laitos. HELSINKI 1987.

VALTION TEKNILLINEN TUTKIMUSKESKUS: Suomen ATK-markkinoiden vuosikirja 1987. HELSINKI 1987.

LIITE 1.**Palvelusten ulkomaankaupan perusaineisto**

Palvelusten ulkomaankaupan perusaineisto pohjautuu etupäässä yritystiedusteluihin, joita tehtiin

- *ATK-palveluyrityksille*
- *Mainostoimistoille*
- *Konsulttitoimistoille*
- *Tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yrityksille*
- *Teollisuuden toimipaikoille.*

Atk-palveluyritysten ulkomaankaupan tiedot on kerätty yritystiedustelulla. Otokseen kuuluneista 144 yrityksestä, jotka valittiin Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteristä, vastasi 104 (noin 72 %). Vastanneiden yritysten liikevaihdon osuus perusjoukon yritysten liikevaihdosta oli 71 %. Ulkomaankaupan laskutustietoja ATK-palveluksista ja muista palveluksista ilmoitti 41 yritystä. Vastausten perusteella ulkomaankaupan tiedot on arvioitu koko toimialalle.

Tiedot mainostoimistojen palvelusten ulkomaankaupasta perustuvat suppeaan yritystiedusteluun, joka käsitti joukon tärkeimpiä Suomessa toimivia mainostoimistoja (34 kpl). Ehdotuksen tutkittavista mainostoimistoista on esittänyt Mainostoimistojen Liitto. Tutkimuksen mainostoimistoista muutamat ovat osa kansainvälistä konsernia. Tutkittujen mainostoimistojen osuus toimialan yritysten myyntikatteesta vuonna 1986 oli vajaa neljännes. Ulkomaankaupan laskutustietoja mainospalveluksista ilmoitti tutkituista mainostoimistoista 22 kpl. Ulkomaankaupan tietoja ei ole pyritty vastausten perusteella arvioimaan muille Suomessa toimiville mainostoimistoille.

Teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistojen perusjoukkona toimi Suomen Konsulttitoimistojen Liiton (SKOL:n) jäsenyritykset. SKOL:iin kuuluu nykyisin noin 200 teknisen alan ja liikkeenjohdon konsulttitoimistoa. Näiden yritysten kokonaislaskutus on arviolta 80 % Suomen teknisen alan ja

liikkeenjohdon palveluyritysten kokonaislaskutuksesta ja lähes 100 % vientilaskutuksesta.

Tiedot konsulttitoimistojen palvelusten viennistä on saatu pääasiassa SKOL:n laskutus-tilastoista, joista ilmenee myös viennin alueittainen ja maittainen jakautuminen. Vuoden 1987 palvelusten ulkomaankaupasta kerättiin tietoja SKOL:n laskutus-tilastojen lisäksi suppealla yritystiedustelulla. Tiedustelulla saatiin tiedot palvelusten ostoista ulkomailta, samaan konserniin kuuluvien ulkomaisten ja kotimaisten yksiköiden välisestä sisäisestä laskutuksesta ja metsä- ja puutalouden tietotaidon viennistä. Tiedustelu lähetettiin kaikille niille konsulttitoimistoille, joiden vientilaskutus vuonna 1986 ylitti 1 miljoonan markan. Tiedusteluun valittuja yrityksiä oli 44, joista vastasi 39 (noin 89 %). Tiedustelusta saatuja ulkomaankaupan tietoja ei ole korotettu koko SKOL:n jäsenjoukon tasolle.

Tiedot ulkomaisen tuonnin välityspalkkioista ja muusta palvelusten ulkomaankaupasta kysyttiin 102 tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritykseltä, jotka valittiin Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteristä. Tiedusteluun vastasi 76 yritystä (noin 75 %). Vastanneiden yritysten liikevaihto vuonna 1986 oli 30 % koko toimialan liikevaihdosta. Tiedot palvelusten ulkomaankaupasta on arvioitu vastausten perusteella koko toimialalle.

Vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten ulkomaankaupan tiedot perustuvat Tilastokeskuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) vuosittain tekemiin yrityskohtaisiin tiedusteluihin. Tiedustelu kattaa kaikki Suomessa toimivat vakuutusyhtiöt. Ennakotiedot vakuutusyhtiöiden vakuutuspalvelusten ulkomaankaupasta kerää kokonaan Tilastokeskus. Lopulliset tiedot perustuvat pääosin STM:n yritystiedusteluun. Tiedot muiden suomalaisten yritysten ulkomailta ottamista ensivakuutuksista saadaan valuutatilastosta.

Tilastokeskuksen vakuutusyhtiöille suunnatussa yritystiedustelussa kysytään myös maakohtaisia tietoja. Tosin maakohtaiset tiedot eivät ole aivan kattavia.

Palvelusten ulkomaankaupan tiedot teollisuudessa perustuvat yksinomaan toimipaikkakohtaiseen tiedusteluun. Tiedot on kysytty toimipaikoilta, koska teollisuudessa yritystasolla (konsernitasolla) palvelusten kaupan seuranta on yleensä heikkoa.

Perusjoukon muodostivat ne teollisuuden toimipaikat (1 068 kpl), joiden teollisten tai ei-teollisten palvelusten kokonaistoimitukset tai -hankinnat ylittivät 4 milj. mk. vuonna 1987. Tiedot palvelusten kokonaistoimituksista ja -hankinnoista vuodelta 1986 on saatu Tilastokeskuksen teollisuustilastoista. Tiedusteluun valittiin 238 toimipaikkaa. Vastanneita toimipaikkoja oli 177 (noin 74 % otoksesta), joista 119 ilmoitti ulkomaankaupan laskutustietoja palveluksista.

Samalla kysyttiin myös ulkomailta saadut ja ulkomaille maksetut korvaukset patenteista, lisensseistä ja royalteista. Tilastokeskuksen teollisuustilastoissa patentit, lisenssit ja royaltit luetaan ei-teollisiin palveluksiin, mutta vaihtotaseessa niitä ei lueta palveluksiin vaan tuotannontekijäkorvauksiin.

Vastausten perusteella saadut ulkomaankaupan tiedot on arvioitu perusjoukolle eikä siis koko teollisuudelle. Perusjoukko on kylläkin varsin edustava, koska se kattaa lähes kaikki tärkeimmät Suomessa toimivat teollisuuden toimipaikat (yritykset).

TILASTOKESKUS
Kansantalouden tilinpito
PL 770, 00101 HELSINKI
Puh. (90) 58001

50
PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPAN
TIEDUSTELU 1987
Atk-palveluala

Lomake palautettava
3.6.1988 mennessä

LUOTTAMUKSELLINEN

Yksikkökohtaisia tietoja
ei julkaista eikä luovuteta
ulkopuolisille

Yrityksen nimi ja osoite

1. Tiedustelu koskee yrityksen tilikautta, joka on päättynyt 1.4.1987 - 31.3.1988 välisenä aikana	Tilikausi	/ / 198 - / / 198
2. Tilikauden liikevaihto yrityksen tuloslaskelman mukaisena	Liikevaihto	_____ 000 mk
3. Atk-palvelukset Ohjelmatuotteet, henkilöpalvelukset (= konsultointi-, suunnittelu-, koulutus- ja tutkimuspalvelukset), tietokone- ja käsittelypalvelukset, sulautetut järjestelmät (= mm. tietokonepohjaiset ohjaus- ja välitysjärjestelmät). Konsernin sisäiset atk-palvelukset ilmoitetaan kohdassa 5. Palveluksiin ei lueta atk-laitteiden ja -tarvikkeiden myyntiä ja hankintaa.	Ulkomailla saadut tuotot atk-palvelusten mynnistä (vientilaskutus). Tuotot muodostuvat suoraan ulkomaiselle toimeksiantajalle tai kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tilaajalle suoritetun oman työn korvauksista	_____ 000 mk, josta ohjelmatuotteet _____ % henkilöpalvelukset _____ % muut atk-palvelukset _____ %
	Ulkomaalle maksetut korvaukset (kulut) atk-palvelusten hankinnasta	_____ 000 mk, josta ohjelmatuotteet _____ % henkilöpalvelukset _____ % muut atk-palvelukset _____ %
4. Muut palvelukset Markkinoinnin suunnittelu ja toteuttaminen liikkeenjohdon konsultointi, tietopankki-palvelukset, rakennustekninen suunnittelu, kone- ja prosessisuunnittelu, hallinto-, tilitoimisto- ja lakiasianpalvelukset ja muut suunnittelu- ja konsulttipalvelukset. Palveluksiin ei lueta tässä yhteydessä rahiti-, vakuutus- ja pankkipalveluksia. Konsernin sisäiset palvelukset ilmoitetaan kohdassa 5.	Ulkomailla saadut korvaukset (tuotot) muiden palvelusten mynnistä	_____ 000 mk
	Ulkomaalle maksetut korvaukset (kulut), muiden palvelusten hankinnasta	_____ 000 mk
5. Konsernin sisäiset palvelukset Yrityksen ja samaan konserniin kuuluvien ulkomaisten osakkuus- ja tytäryritysten välillä korvattavat juoksevat atk-, johtamis- hallinto- ja muut palvelukset	Ulkomaiselta konsernin yrityksestä palveluksista saadut korvaukset (tuotot)	_____ 000 mk
	Ulkomaiselle konsernin yritykselle palveluksista maksetut korvaukset (kulut)	_____ 000 mk

Jos tarkan tiedon antaminen tuottaa vaikeuksia, pyydämme ARVIOTANNE
Yrityksellä ei ole kohdissa 3-5 mainittua palvelusten ulkomaankauppaa (rasti)

Päiväys ja allekirjoitus	Lisätietojen antaja	Puh.
_____	_____	_____

Palautusosoite TILASTOKESKUS
Pekka Rytkönen
PL 770, 00101 HELSINKI

Palautusaika Viimeistään 3.6.1988 mennessä

Tiedustelut Pekka Rytkönen, puh. (90) 5800 364

TILASTOKESKUS
Kansantalouden tilinpito
PL 770, 00101 HELSINKI
Puh. (90) 17 341

51
PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPAN
TIEDUSTELU 1987
Mainostoimisto

Lomake palautettava
16.9.1988 mennessä

LUOTTAMUKSELLINEN

Yksikkökohtaisia tietoja
ei julkaista eikä luovu-
teta ulkopuolisille

Yrityksen nimi ja osoite

Tiedustelu koskee yrityksen tilikautta, joka on päättynyt 1.4.1987 - 31.3.1988 väliisenä aikana	Tilikausi	__/__/198__ - __/__/198__
---	-----------	---------------------------

		Liikevaihto	Myyntikate
1. Tilikauden liikevaihto ja myyntikate yrityksen tulolaskelman mukaisena		_____ 000 mk	_____ 000 mk
2. Mainospalvelukset Mainospalvelusten myynti ulkomaille (vientä) ja ostot ulkomailta (tuonti) Konsernin sisäiset palvelukset ilmoitetaan kohdassa 3.	Mainospalvelusten myynti ulkomaille muodostuu suoraan ulkomaiselle toimeksiantajalle tai kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tiliaajalle osoitettuna laskutuksesta.	_____ 000 mk, josta mainostila _____ % ostettu tuotanto _____ % oma tuotanto _____ % muut palvelukset _____ %	_____ 000 mk, josta mainostila _____ % ostettu tuotanto _____ % oma tuotanto _____ % muut palvelukset _____ %
	Mainospalvelusten ostot ulkomailta muodostuvat palvelujen hankinnoista mainosvälineiltä, tuotantoyrityksiltä, tutkimuslaitoksilta tai muilta mainostoimistoilta.	_____ 000 mk, josta mainostila _____ % tekninen tuotanto ja tutkimukset _____ % taidetyö, teksti ja muu mainonnan suunnittelupalvelu _____ % muut palvelukset _____ %	
3. Konsernin sisäiset palvelukset Yrityksen ja samaan konserniin kuuluvien ulkomaisien osakkuus- ja tytäryritysten välillä korvattavat juoksevat suunnittelu-, johtamis- hallinto ja muut palvel.	Ulkomaiselta konsernin yritykseltä palveluksista saadut korvaukset (tuotot)	_____ 000 mk	
	Ulkomaiselle konsernin yritykselle palveluksista maksetut korvaukset (kulut)	_____ 000 mk	

Jos tarkan tiedon antaminen tuottaa vaikeuksia, pyydämme ARVIOTANNE Yrityksellä ei ole kohdissa 2-3 mainittua palvelusten ulkomaankauppaa (rastit)

Päiväys ja allekirjoitus	Lisätietojen antaja	Puh.
_____	_____	_____

Palautusosoite: TILASTOKESKUS
Pekka Rytkönen
PL 770, 00101 HELSINKI

Palautusaika: Viimeistään 16.9.1988 mennessä

Tiedustelut: Pekka Rytkönen, puh. (90) 17 343 364

TILASTOKESKUS
Kansantalouden tilinpito
PL 770, 00101 HELSINKI
Puh. (90) 58001

PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPAN
TIEDUSTELU 1987
Konsulttitoimisto

Lomake palautettava
30.6.1988 mennessä

LUOTTAMUKSELLINEN
Yksikkökohtaisia tietoja
ei julkaista eikä
luovuteta ulkopuolisille

Yrityksen nimi ja osoite

1. Tiedustelu koskee yrityksen tilikautta joka on päättynyt 1.4.87 - 31.3.88 välisenä aikana	Tilikausi	___/___ 198__ - ___/___ 198__
2. <u>Suunnittelu-, konsultti- ja muut palvelukset.</u> Markkinoinnin suunnittelu ja toteuttaminen, atk-suunnittelu ja ohjelmointi, tietojenkäsittely- ja tietopankkipalvelukset, rakennustekninen suunnittelu, kone- ja prosessisuunnittelu, yhdyskuntasuunnittelu ja -tutkimus, liikkeenjohdon konsultointi, hallinto- ja tilitoimisto- ja lakiasian palvelukset ja muut suunnittelu- ja konsulttipalvelukset (Konsernin sisäiset palvelukset ilmoitetaan kohdassa 3). Palveluksiin ei lueta tässä yhteydessä rahti-, vakuutus- ja pankkipalveluksia	Ulkomailta saadut tuotot suunnittelu-, konsultti- ja muiden palvelusten myynnistä (vientilaskutus) Tuotot muodostuvat suoraan ulkomaiselle toimeksiantajalle tai kotimaisen toimeksiantajan kautta ulkomaiselle tilaajalle suoritettun <u>oman työn</u> korvauksista.	_____ 000 mk
	Ulkomaille maksetut korvaukset (kulut) suunnittelu-, konsultti- ja muiden palvelusten hankinnasta	_____ 000 mk
3. <u>Konsernin sisäiset palvelukset</u> Yrityksen ja samaan konserniin kuuluvien ulkomaisten osakkuus- ja tytäryritysten välillä korvattavat juoksevat suunnittelu-, johtamis-, hallinto- ja muut palvelukset	Ulkomaiselta konsernin yrityksestä palveluksista saadut korvaukset (tuotot)	_____ 000 mk
	Ulkomaiselle konsernin yritykselle palveluksista maksetut korvaukset (kulut)	_____ 000 mk
4. <u>Metsätalouden ja -teollisuuden suunnittelu ja konsultointi</u> Metsänhoito, metsävarojen arviointi ja käytön suunnittelu, puunkorjuuteknikka ja -organisointi, puunjalostusteknikka, metsäteollisuustuotteiden tuotekehitys ja markkinointi ym. alaan liittyvät suunnittelu- ja konsulttipalvelukset.		_____ % vientilaskutuksesta (= tuotoista kohdassa 2)

Jos tarkan tiedon antaminen tuottaa vaikeuksia, pyydämme ARVIOTANNE.

Päiväys ja allekirjoitus	Lisätietojen antaja	Puh.
_____	_____	_____

Palautusosoite: TILASTOKESKUS
Pekka Rytönen
PL 770, 00101 HELSINKI

Palautusaika: Viimeistään 30.6.1988

Tiedustelut: Pekka Rytönen, puh. (90) 5800 364

TILASTOKESKUS
Kansantalouden tilinpito
PL 770, 00101 HELSINKI
Puh. (90) 58001

PALVELUSTEN ULKOMAANKAUPAN
TIEDUSTELU 1987
Tukkukauppa ja agentuuritoiminta

Lomake palautettava
3.6.1988 mennessä

LUOTTAMUKSELLINEN
Yksikkökohtaisia tietoja
ei julkaista eikä
luovuteta ulkopuolisille

Yrityksen nimi ja osoite

1. Tiedustelu koskee yrityksen tilikautta joka on päättynyt 1.4.87 - 31.3.88 välisenä aikana	Tilikausi	___ / ___ 198 ___ - ___ / ___ 198 ___
2. Ulkomaisen tuonnin välityksestä saadut agentuuripalkkiot	Välityspalkkiot	_____ 000 mk
3. Palvelukset MARKKINOINNIN suunnittelu- ja toteuttaminen, atk-suunnittelu- ja ohjelmointi, tietojenkäsittely- ja tietopankkipalvelukset, hallinto-, lakiasian- ja tilitoimistopalvelukset ja muut suunnittelu- ja konsulttipalvelukset (konsernin sisäiset palvelukset ilmoitetaan kohdassa 4). Palveluksiin ei sisällytetä tässä yhteydessä rahti-, vakuutus- ja pankkipalveluksia	Ulkomailla saadut korvaukset (tuotot) palvelusten myynnistä	_____ 000 mk
	Ulkomailla maksetut korvaukset (kulut) palvelusten hankinnasta	_____ 000 mk
4. Konsernin sisäiset palvelukset Yrityksen ja samaan konserniin kuuluvien ulkomaisen osakkuus- ja tytäryritysten välillä korvattavat juoksevat suunnittelu-, johtamis-, hallinto- ja muut palvelukset	Ulkomaiselta konsernin yrityksestä palveluksista saadut korvaukset (tuotot)	_____ 000 mk
	Ulkomaiselle konsernin yritykselle palveluksista maksetut korvaukset (kulut)	_____ 000 mk
5. Tuotot ja korvaukset patenteista, lisensseistä ja royaleista	Ulkomailla saadut korvaukset (tuotot) patenteista, lisensseistä ja royaleista	_____ 000 mk
	Ulkomailla maksetut korvaukset (kulut) patenteista, lisensseistä ja royaleista	_____ 000 mk

Jos tarkan tiedon antaminen tuottaa vaikeuksia, pyydämme ARVIOTANNE.
Yrityksellä ei ole kohdissa 2-5 mainittua palvelusten ulkomaankauppaa (rasti)

Päiväys ja allekirjoitus	Lisätietojen antaja	Puh.
_____	_____	_____

Palautusosoite: TILASTOKESKUS
Pekka Rytönen
PL 770, 00101 HELSINKI

Palautusaika: Viimeistään 3.6.1988

Tiedustelut: Pekka Rytönen, puh. (90) 5800 364

Kommentteja: _____

TILASTOKESKUS
Kansantalouden tilinpito
PL 770, 00101 HELSINKI
Puh. (90) 58001

54
PALVELUSTIEN ULKOMAANKAUPAN
TIEDUSTELU 1987
Toimipaikka

Lomake palautettava
30.6.1988 mennessä

LUOTTAMUKSELLINEN
Yksikkökohtaisia tietoja
ei julkaista eikä
luovuteta ulkopuolisille

Toimipaikan nimi ja osoite

Tiedustelu koskee tilikautta, joka on päättynyt 1.4.87 - 31.3.88 välisenä aikana	Tilikausi	___/___ 198__ - ___/___ 198__
--	-----------	-------------------------------

1. Palvelusten tuotot ja kulut ks. täyttöohje	Ulkomailla saadut korvaukset (tuotot) <u>palvelusten</u> myynnistä	_____ 000 mk, josta a. Teolliset palvelukset ___ % b. Ei-teolliset palvelukset ___ %
	Ulkomaille maksetut korvaukset (kulut) <u>palvelusten</u> hankinnasta	_____ 000 mk, josta a. Teolliset palvelukset ___ % b. Ei-teolliset palvelukset ___ %

2. Tuotot ja kulut patenteista, lisensseistä ja royalleista ks. täyttöohje	Ulkomailla saadut korvaukset (tuotot) <u>patenteista, lisens-</u> <u>seistä ja royalleista</u>	_____ 000 mk
	Ulkomaille maksetut korvaukset (kulut) <u>patenteista,</u> <u>lisensseistä ja royalleista</u>	_____ 000 mk

Jos tarkan tiedon antaminen tuottaa vaikeuksia, pyydämme ARVIOTANNE.
Kohdissa 1-2 mainittua palvelusten ulkomaankauppaa ei ole (rasti)

Päiväys ja allekirjoitus	Lisätietojen antaja	Puh.
_____	_____	_____

Palautusosoite: TILASTOKESKUS
Pekka Rytönen
PL 770, 00101 HELSINKI

Palautusaika: Viimeistään 30.6.1988

Tiedustelut: Pekka Rytönen, puh. (90) 5800 364

Kommentteja:

LIITE 2. Tuotantopanosten kokonaishankinnat ja tuotannon vientitoimitukset teollisuudessa vuonna 1987, milj. mk.

TOIMIALA	TUOTANTOPANOSTEN HANKINNAT	VIENTI- TOIMITUKSET
Elintarvike-, juoma- ja tupakka- teollisuus	33 373,0	3 863,3
Tekstiili-, vaate- ja nahkateollisuus	6 405,8	3 925,6
Puutavarateollisuus	10 837,8	6 349,2
Paperi- ja graafi- nen teollisuus	37 735,6	25 227,2
Kemian-, kumi- ja muoviteollisuus	20 240,2	7 799,7
Savi-, lasi- ja kiviteollisuus	4 260,1	932,8
Perusmetalliteolli- suus	11 406,3	5 562,5
Metalli- ja konepa- jateollisuus	31 633,0	24 314,4
Muu teollisuus	572,9	583,8
TEOLLISUUS YHTEENSÄ	156 708,4	78 707,0

Suomen vaihtotase 1976 - 87, milj. mk

		1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ¹⁾
A. KAUPPA-TASE	tulot	24 358	30 743	34 983	43 217	52 594	58 913	61 914	67 960	78 961	82 475	81 066	83 606
	menot	28 490	30 704	32 335	44 119	58 046	60 713	64 542	70 730	73 496	80 764	76 736	81 941
	tase	-4 132	39	2 648	-902	-5 452	-1 800	-2 628	-2 770	5 465	1 711	4 330	1 665
kuljetus	tulot	2 163	2 630	3 155	4 260	4 515	5 343	5 287	5 765	6 580	6 216	5 757	5 819
	menot	711	924	1 177	1 316	1 692	2 255	2 431	2 565	2 572	2 545	2 160	2 345
	tase	1 452	1 706	1 978	2 944	2 823	3 088	2 856	3 200	4 008	3 671	3 597	3 474
Matkustus	tulot	1 346	1 560	1 861	2 207	2 614	3 064	2 869	2 851	3 039	3 258	3 195	3 728
	menot	1 339	1 583	1 720	2 050	2 294	2 659	3 147	3 599	4 250	5 031	5 587	6 821
	tase	7	-23	141	157	320	405	-278	-748	-1 211	-1 773	-2 392	-3 093
muut palvelukset	tulot	1 670	2 043	3 038	2 862	3 766	5 036	5 731	6 159	5 610	6 224	5 616	6 054
	menot	1 283	1 516	2 158	2 464	2 983	3 623	3 643	4 467	5 819	6 554	5 416	6 578
	tase	387	527	880	398	783	1 413	2 088	1 692	-209	-330	200	-524
-know how	tulot	331	487	1 175	858	1 253	1 975	2 439	2 067	1 528	1 723	1 228	1 351
	menot	211	303	454	493	694	996	760	669	1 132	1 170	1 115	1 358
	tase	120	184	721	365	559	979	1 679	1 398	396	553	113	-7
-julkinen edustus	tulot	107	108	109	109	122	140	123	134	172	190	108	120
	menot	73	70	181	145	135	169	150	318	289	354	264	293
	taset	34	38	-72	-36	-13	-29	-27	-184	-117	-164	-156	-173
-vakuutus-toiminta	tulot	75	134	295	343	295	282	408	244	12	-335	-121	70
	menot	68	82	161	183	201	113	209	180	182	179	294	270
	tase	7	52	134	160	94	169	199	64	-170	-514	-415	-200
-mainonta	tulot	77	89	88	87	92	103	119	179	204	253	341	380
	menot	67	73	107	136	159	190	237	264	320	346	689	794
	tase	10	16	-19	-49	-67	-87	-118	-85	-116	-93	-348	-414
-korjaus-toiminta	tulot	38	52	96	115	288	248	246	557	639	1 000	655	697
	menot	92	87	109	119	142	143	98	297	291	337	352	487
	tase	-54	-35	-13	-4	146	105	148	260	348	663	303	210
-palkkiotyö	tulot	-	-	-	-	-	-	-	646	530	569	272	358
	menot	-	-	-	-	-	-	-	41	33	66	69	63
	tase	-	-	-	-	-	-	-	605	497	503	203	295
-ulkomaa- kaupan väl.palkkiot	tulot	358	394	406	468	627	714	771	965	1 001	1 157	1 404	1 309
	menot	311	385	463	684	810	1 009	936	1 195	1 897	1 854	1 767	2 274
	tase	47	9	-57	-216	-183	-295	-165	-230	-896	-697	-363	-965
-muut	tulot	684	779	869	882	1 089	1 574	1 625	1 367	1 524	1 667	1 729	1 769
	menot	461	516	683	704	842	1 003	1 253	1 503	1 675	2 248	866	1 039
	tase	223	263	186	178	247	571	372	-136	-151	-581	863	730
B. PALVE-LUTASE	tulot	5 179	6 233	8 054	9 329	10 895	13 443	13 887	14 775	15 229	15 698	14 568	15 601
	menot	3 333	4 023	5 055	5 830	6 969	8 537	9 221	10 631	12 641	14 130	13 163	15 744
	tase	1 846	2 210	2 999	3 499	3 926	4 906	4 666	4 144	2 588	1 568	1 405	-143
-lisenssit, royalitit	tulot	22	7	5	9	6	19	12	28	20	27	34	107
	menot	197	200	219	248	303	374	390	473	567	662	714	851
	tase	-175	-193	-214	-239	-297	-355	-378	-445	-547	-635	-680	-744
C. TUOTANNON TEKIJÄKOR- VAUSTEN JA TULONSII- TOJEN TASE	tulot	1 091	1 247	1 665	2 411	3 245	4 872	5 717	6 377	8 161	9 638	8 118	7 975
	menot	3 118	3 920	4 562	5 479	6 881	9 758	11 696	12 970	16 264	17 433	17 682	17 997
	tase	-2 027	-2 673	-2 897	-3 068	-3 636	-4 886	-5 979	-6 593	-8 103	-7 795	-9 564	-10 022
=====													
VAIHTO-TASE A+B+C	tulot	30 628	38 223	44 702	54 957	66 734	77 228	81 518	89 112	102 351	107 811	103 752	107 182
	menot	34 941	38 647	41 952	55 428	71 896	79 008	85 459	94 331	102 401	112 327	107 581	115 682
	tase	-4 313	-424	2 750	-471	-5 162	-1 780	-3 941	-5 219	-50	-4 516	-3 829	-8 500

1) Ulkomaankaupan tiedot vuodelta 1987 ovat ennakoarvioita

LIITE 4. Teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten vienti palveluserittäin ja viennin alueittainen jakautuminen 1980-luvulla¹⁾

Teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten nimellinen vientilaskutus toimialoittain 1980 - 87, milj. mk

PALVELUS	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Yhdyskuntasuunnittelu ja -tutkimus	28,1	41,5	70,7	45,5	45,4	42,5	36,3	27,5
Rakennustekniset palvelukset	169,7	205,8	266,7	179,1	159,9	177,1	185,9	190,8
Kone- ja prosessisuunnittelu	93,3	106,5	90,6	172,2	171,7	211,4	197,1	247,4
Liikkeenjohdon konsultointi	31,3	5,5	13,3	14,9	39,5	29,5	31,4	36,9
Erittelemättömät palvelukset	7,2	4,5	2,7	2,6	0,9	2,2	3,9	7,4
YHTEENSÄ	329,6	363,8	444,0	414,3	417,4	462,7	454,6	510,0

Teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten reaalin vientilaskutus palveluserittäin 1980 - 87, vuoden 1980 hinnoin²⁾, milj. mk

PALVELUS	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Yhdyskuntasuunnittelu ja -tutkimus	28,1	37,7	58,1	33,7	30,8	26,6	21,4	15,2
Rakennustekniset palvelukset	169,7	186,8	219,3	132,6	108,3	110,9	109,6	105,7
Kone- ja prosessisuunnittelu	93,3	96,6	74,5	127,5	116,3	132,4	116,2	137,1
Liikkeen johdon konsultointi	31,3	5,0	10,9	11,0	26,8	18,5	18,5	20,4
Erittelemättömät palvelukset	7,2	4,1	2,2	1,9	0,6	1,4	2,3	4,1
YHTEENSÄ	329,6	330,2	365,0	306,7	282,8	289,8	268,0	282,5

Teknisten ja liikkeenjohdon palvelusten viennin alueellinen jakautuminen 1978 - 87, % vientilaskutuksesta

VUODET	ITÄ-EUROOPPA	LÄNSI-EUROOPPA	LÄHI-ITÄ	AFRIKKA	POHJOIS-AMERIikka	KESKI- JA ETELÄ AMERIikka	KAUKO-ITÄ	MUUT	YHTEENSÄ
1980	13,9	22,2	21,2	21,8	1,3	2,7	16,2	0,7	100,0
1981	17,5	22,2	22,4	27,8	2,4	0,7	7,0	-	100,0
1982	26,7	19,2	21,4	25,7	1,0	1,2	4,8	-	100,0
1983	23,5	20,7	13,5	34,0	0,7	1,5	6,1	-	100,0
1984	13,4	33,2	9,8	30,1	3,3	1,1	9,1	-	100,0
1985	22,6	40,5	10,1	11,2	4,5	1,2	9,9	-	100,0
1986	27,6	35,4	3,4	16,3	5,8	0,8	10,7	-	100,0
1987	19,9	45,4	1,9	15,3	4,4	0,8	12,3	-	100,0

1) Vientilaskutukseen ei ole laskettu mukaan saman konsernin ulkomaisten ja kotimaisten yksiköiden välistä sisäistä laskutusta palveluksista.

2) Nimellinen vientilaskutus on deflatoitu liike-elämää palvelevan sektorin toimihenkilöiden ansiotasoindeksillä (ks. Palkansaajien ansiotasoindeksi 1980 = 100. Tilastokeskuksen tutkimuksia N:o 124. HELSINKI 1986.)

LIITE 5. Rakennusteknisten palvelusten vienti palveluserittäin ja Suomen rakennusurakoinnin viennin kehitys 1980-luvulla
Rakennusteknisten palvelusten nimellinen vientilaskutus palveluserittäin 1980 - 87, milj. mk

PALVELUS	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Maa- ja vesirakentamisen palvelukset	17,6	26,0	34,8	27,9	21,3	32,7	38,3	38,1
Arkkitehtipalvelukset	18,1	16,6	21,9	26,5	10,8	14,7	17,8	16,4
Rakennetekniset palvelukset	45,6	49,2	79,9	47,3	32,7	44,7	53,0	44,6
LVI-tekniinen suunnittelu	20,1	22,1	21,8	15,0	8,1	13,8	16,1	27,3
Sähkötekniinen suunnittelu	32,0	33,1	34,6	17,9	10,8	14,3	15,2	19,5
Muut rakennustekniset palvelukset	36,3	58,8	73,7	44,5	76,2	56,9	45,5	44,9
YHTEENSÄ	169,7	205,8	266,7	179,1	159,9	177,1	185,9	190,8

Rakennusteknisten palvelusten reaalinen vientilaskutus palveluserittäin 1980 - 87, vuoden 1980 hinnoin, milj.mk

PALVELUS	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Maa- ja vesirakentamisen palvelukset	17,6	23,6	28,6	20,7	14,4	20,5	22,6	21,1
Arkkitehtipalvelukset	18,1	15,1	18,0	19,6	7,3	9,2	10,5	9,1
Rakennetekniset palvelukset	45,6	44,6	65,7	35,1	22,2	28,0	31,3	24,7
LVI-tekniinen suunnittelu	20,1	20,1	17,9	11,1	5,5	8,6	9,5	15,1
Sähkötekniinen suunnittelu	32,0	30,0	28,5	13,2	7,3	9,0	9,1	10,8
Muut rakennustekniset palvelukset	36,3	53,4	60,6	32,9	51,6	35,6	26,6	24,9
YHTEENSÄ	169,7	186,8	219,3	132,6	108,3	110,9	109,6	105,7

Suomen rakennusviennin kehitys 1980-luvulla, milj.mk

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Nimellinen vientilaskutus	2 300	3 200	4 300	4 100	3 050	2 250	1 900	2 005
Reaalinen vientilaskutus ¹⁾	2 300	2 906	3 653	3 186	2 233	1 559	1 262	1 274

1) Nimellinen vientilaskutus on deflaatoitu rakennuskustannusindeksillä (1980=100).

LIITE 6.**Palvelusten kaupan kansainvälistyminen**

Palvelusten ulkomaankauppaan alettiin kiinnittää laajemmin huomiota 1970-luvulla. Silloin havaittiin palvelusten nopeasti kasvanut merkitys maailmankaupassa. On arvioitu, että palvelusten kaupan volyymi kaksinkertaistui ensin vuosina 1960-70 ja sitten vuosina 1970-75 (S. Benz 1985.).

Tilastojen perusteella palvelusten maailmankaupan arvo vuonna 1986 oli 400 miljardia dollaria eli runsaat 10 % koko maailmankaupasta (European Trends 1987/1.). Todellisuudessa palvelusten kauppa on suurempaa. Eräiden arvioiden mukaan palvelusten kaupan osuus ylittää 25 % maailmankaupasta. (KOP:n taloudellinen katsaus 1987/4).

Palvelusten merkitys on kasvanut nopeasti teollisuusmaiden ulkomaankaupassa niiden menettäessä kansainvälisen kaupan etuja perinteisessä tavara-kaupassa. Teollisuusmaiden suhteelliset kansainvälisen kaupan edut ovat siten siirtymässä yhä voimakkaammin palvelualoille, joissa tietotaidon ja erikoistuneen inhimillisen pääoman merkitys on ratkaisevaa. Palvelusten kansainvälisen kaupan edut voidaankin määritellä eroiksi inhimillisen pääoman ja tietämyksen saatavuudessa maiden välillä.

Erityisesti tärkeimmät Länsi-Euroopan maat (paitsi Iso-Britannia) ovat lisänneet 1970- ja 1980-luvulla osuuksiaan palvelusten maailmankaupasta. Yhdysvallat on puolestaan menettänyt asemiaan. Tosin amerikkalaiset palvelualan yritykset ovat pyrkineet sijoittautumaan ja saamaan toimintaoikeuksia markkina-alueilta, jolloin näiden ulkomailla toimivien yksiköiden palvelusten ulkomaankauppa ei näy Yhdysvaltain palvelustaseessa.

Palvelusten kansainvälisen kaupan on katsottu olevan rajoitetumpaa kuin tavaroiden kauppa. Palvelusten kaupan laajentuessa sen esteet ovat voimistuneet 1970- ja 1980-luvulla. Kaupan rajoitukset palvelualoilla hankaloittavat tuotannontekijöiden liikkuvuutta ja investointeja maiden välillä. Konkreettisia kaupan esteitä ovat rajoittavat hallinnolliset ja tekniset säädökset, ulkomaisten investointien tarkka kontrollointi, diskriminoiva verotuskäytäntö, voittojen kotiuttamisen vaikeutta-

minen, hankaluudet viisumien ja työ lupien saannissa ja riittämättömät takeet tekijäinoikeuksien kunnioittamisessa.

Yhdysvallat oli voimakkaasti ajamassa palvelusten kaupan vapauttamista 1980-luvun vaihteessa. Nykyisin myös Länsi-Euroopan EC-maat puoltavat palvelusten kaupan vapauttamista. EC:n ensisijainen päämäärä on ollut talousalueen sisäinen palvelusten kaupan vapauttaminen. Teollisuuden kilpailukykyyn on katsottu EC:ssä tarvitsevan hyviä sisäisiä palvelualan markkinoita. Toimivat sisäiset palvelualan markkinat ovat myös edellytys kilpailukykyiselle viennille. Huomiota on kiinnitetty erityisesti rahoitus-, kuljetus- ja tietoliikennepalvelusten saatavuuteen ja kilpailukykyyn (H. Schaumburg-Muller 1985.).

Kehitysmaat ovat vastustaneet voimakkaimmin palvelusten kaupan esteiden poistamista. Kehitysmaat ovat halunneet sitoa neuvottelut palvelusten kaupan vapauttamisesta tavarakaupan ja erityisesti maataloustuotteiden kaupan esteiden poistamiseen. Toisaalta hyvien pankki- ja vakuutusjärjestelmien ja kuljetus- ja tietoliikenneverkostojen on todettu olevan välttämättömiä taloudelliselle kehitykselle. Useiden kehitysmaiden olisi ilman ulkomaista tietotaitoa mahdotonta kuroa umpeen teknologiakuilua, joka vallitsee monilla aloilla teollisuusmaiden eduksi.

Lisäksi äskettäin teollistuneiden maiden (NIC-maiden) ja myös varsinaisten kehitysmaiden joukossa on huomattavia palvelusten nettoviejiä (mm. Egypti, Etelä-korea, Meksiko ja Singapore), jotka saattavat välittömästi hyötyä palvelusten kaupan rajoitusten poistamisesta.

LIITE 7.**Palvelualojen bruttokansantuotteen kehitys vuosina 1976-87**

Palvelualojen osuus tuottajahintaisesta bruttokansantuotteesta oli vuonna 1987 runsaat 60 %. Palvelusektorin osuus bruttokansantuotteesta Suomessa on siten eräs OECD-maiden alhaisimmista Saksan liittotasavallan ja Japanin ohella.

Tarkasteluajanjaksolla 1976-87 palvelualojen kiinteähintaisen arvonlisäyksen kasvuvauhti vuosittain oli vajaat 4 %, mikä oli hieman nopeampaa kuin koko kansantaloudessa keskimäärin.

Ripeintä kasvu oli rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palveluksissa. Yrityspalvelusten merkitys on korostunut, koska teollisuusyritykset ostavat tarvitsemansa palvelukset yhä useammin ulkopuolisilta palvelualan yrityksiltä. Teleliikenne puolestaan on kasvattanut merkitystään sähköisen tiedonsiirron yleistymisen myötä.

Arvonlisäyksen kasvu on ollut verrattain nopeaa myös julkisen sektorin tuottamissa yhteiskunnallisissa ja henkilökohtaisissa palveluksissa. Ripeä kasvu on johtunut etupäässä kuntien lisääntyneistä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen tehtävistä.

Hitainta bruttokansantuotteen kehitys on ollut kaupassa, ravitsemis- ja majoitustoiminnassa.

TAULUKKO 1.

BKT:n kehitys palvelualoilla vuosina 1976-87

TOIMIALA	BKT:N REAALINEN	OSUUS BKT:STA	
	KASVU/VUOSI	1976	1987
Kauppa, ravitsemis- ja majoitustoiminta	2,8	13,0	11,7
Kuljetus ja varastointi	3,5	8,3	8,4
Rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämän palvelukset	5,6	14,2	18,2
Yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelukset	3,2	22,3	22,9
--julkinen sektori	3,6	15,7	16,7
PALVELUALAT YHTEENSÄ	3,8	57,8	61,2

Palvelualojen työllisyyden ja investointien kehitys vuosina 1976-87

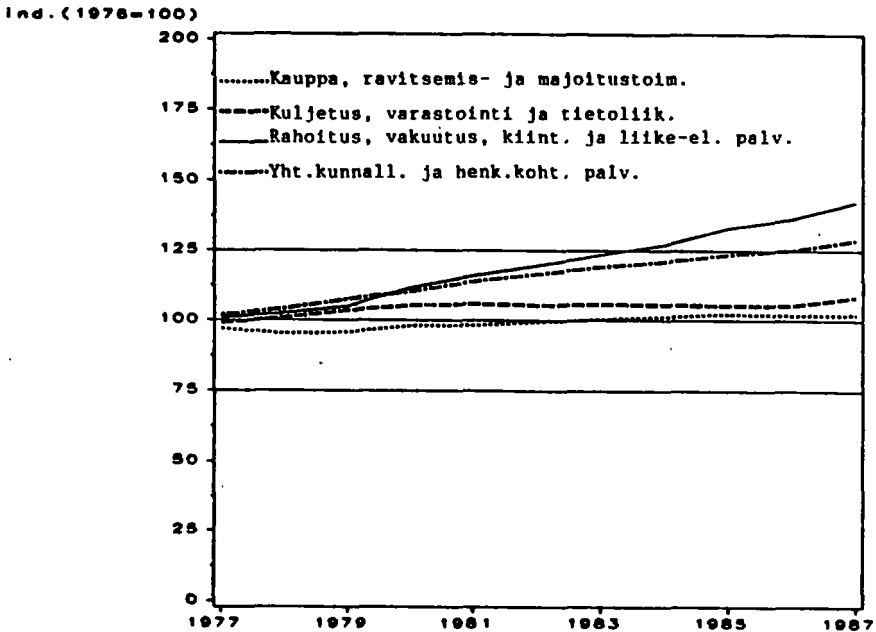
Palvelualojen työllinen työvoima kohosi tarkasteluajanjaksolla runsaasta 1,1 miljoonasta noin 1,3 miljoonaan. Samanaikaisesti palvelualojen osuus koko maan työllisestä työvoimasta nousi 50 prosentista 58 prosenttiin.

Palvelualojen työllisen työvoiman keskimääräinen kasvu vuosittain 1976-87 oli vajaat 2 %. Voimakkainta kasvu oli liike-elämää palvelevassa toiminnassa ja julkisen sektorin palvelualoilla. Tietotaidon merkityksen kasvaessa työvoiman kysyntä on kohdistunut liike-elämää palvelevalla sektorilla korkeasti koulutettuihin. Julkisella sektorilla

kuntien terveys- ja sosiaalitoimen henkilöstöstä on ollut suoranaista pulaa.

Julkisen sektorin osuus palvelualojen työllisyydestä vuonna 1987 oli 36 %.

KUVIO 2. Työllisen työvoiman kehitys palvelutoimialoilla vuosina 1977-87, ind.(1976=100)

Palvelualojen investointien kasvuvauhti 1976-87 oli keskimäärin runsaat 2 % vuosittain. Investoinnit kasvoivat varsin hitaasti 1976-82. Vuodesta 1983 lähtien investointien kasvu palvelualoilla on nopeutunut.

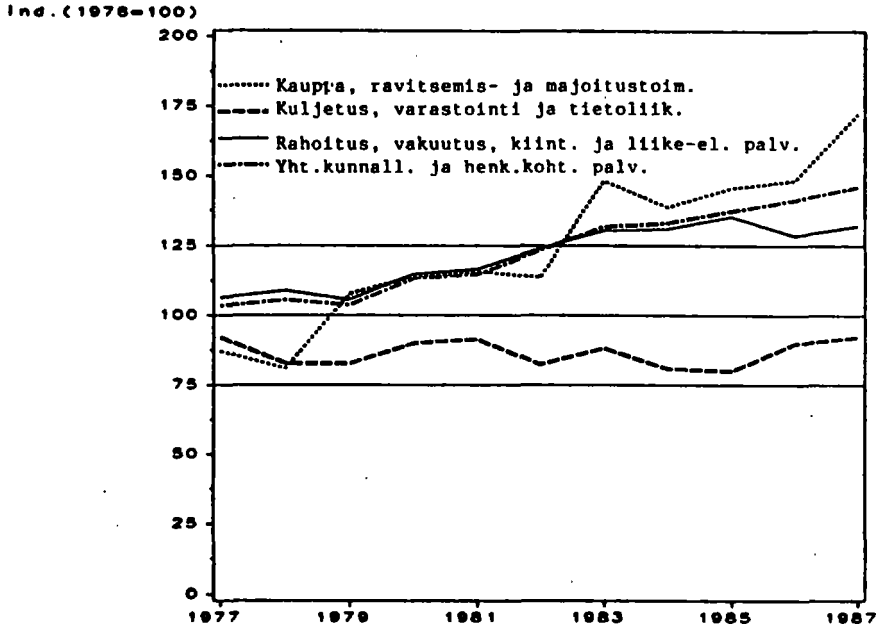
Nopeinta investointien kasvu on ollut kaupassa, ravitsemis- ja majoitustoiminnassa sekä yhteiskunnallisissa ja henkilökohtaisissa palveluksissa.

Investointiaste(1) on laskenut palvelualoilla vuodesta 1980 lähtien. Vuonna 1987 investointiaste palvelualoilla oli 30%.

(1) Investointiaste on saatu suhteuttamalla kiinteän pääoman bruttomuodostus tuottajahintaiseen arvonlisäykseen

KUVIO 3.

Kiinteän pääoman bruttomuodostuksen volyymin kehitys palvelualoilla vuosina 1977-87, ind.(1976=100)

T I L A S T O K E S K U S

TUTKIMUKSIA

Tilastokeskus on julkaissut Tutkimuksia v. 1966 alkaen, v. 1985 lähtien ovat ilmestyneet seuraavat:

115. Aku Alanen, Yritystoiminnan julkinen rahoitus 1982. Helmikuu 1985. 48 s.
116. Naiset ja miehet työelämässä. Maaliskuu 1985. 47 s.
116. Women and men at work. May 1985. 47 p.
117. Iris Niemi, Harrastusmittareiden luotettavuus, haastattelu- ja päiväkirjamenetelmällä saatujen tulosten vertailua. Maaliskuu 1985. 64 s.
118. Mikko Aaltonen, Jättilastojen kehittäminen. Toukokuu 1985. 94 s.
119. Juha Hurmela — Eero Tanskanen, Käyttäjän rooli energian kulutuksessa. Kesäkuu 1985. 97 s.
120. Timo Nikander, Muuttoliike 1975 — 82. Kesäkuu 1985. 45 s.
121. Veli-Matti Lehtonen, Talonrakennusten perusparannus ja sen mittaaminen Suomessa. Elokuu 1985. 64 s.
122. Taru Sandström, Kansantalouden tilinpito, Valtio kansantalouden tilinpidossa. Lokakuu 1985. 88 s.
123. Pellervo Marja-aho, Kansantalouden tilinpito, Yksityinen palvelutoiminta kansantalouden tilinpidossa. Tammi-kuu 1986. 60 s.
124. Palkansaajien ansiotasoindeksi 1980=100. Helmikuu 1986. 68 s.
125. Matti Kortteinen — Anna-Maija Lehto — Pekka Ylöstalo, Tietotekniikka ja suomalainen työ. Huhtikuu 1986. 164 s.
125. Matti Kortteinen — Anna-Maija Lehto — Pekka Ylöstalo, Information Technology and Work in Finland. January 1987. 131 p.
126. Väinö Kannisto, Geographic differentials in infant mortality in Finland in 1871-1983. April 1986. 82 s.
127. Kaj-Erik Isaksson — Simo Vahvelainen, Muovituoteteollisuuden jätteet. Kesäkuu 1986. 93 s.
128. Time Use Studies: Dimensions and Applications. October 1986. 192 p.
129. Ritva Marin, Ammattikuoletisuus 1977 - 80. Joulukuu 1986. 265 s.
130. Maija Sandström, Tukku- ja vähittäiskaupan aikasarjat 1968-85. Tammi-kuu 1987.
131. Eeva-Sisko Veikkola - Riitta Tolonen, Elinkeinoelämän tuki taiteille 1984. Tammi-kuu 1987. 34 s.
132. Eero Tanskanen, Asuintaloyhtiöiden energiankulutus ja kuluttajakäyttäytyminen. Maaliskuu 1987. 106 s.
133. Heidi Melasniemi-Uutela - Eero Tanskanen, Asuintaloyhtiöiden kaukolämpöenergian ja veden kulutus 1984. Maaliskuu 1987. 82 s.
134. Perusparannuksen panoshintaindeksi 1985=100. Huhtikuu 1987. 52 s.
135. Reijo Kurkela, Tupakka tupakkalain jälkeen. Toukokuu 1987. 81 s.
136. Tfe- ja maarakennuskustannusindeksit 1985=100. Joulukuu 1987. 25 s.
137. 1988:l Ailla Repo, Väestön tutkinto- ja koulutusrakenne-ennuste 1985 - 2000. Tammi-kuu 1988. 62 s.
138. Anna-Maija Lehto, Naisten ja miesten työolot. Maaliskuu 1988. 222 s.
139. Johanna Korhonen, Teollisuustilaston ennakkotietojen estimointimenetelmä. Maaliskuu 1988. 46 s.
140. Markku Tahvanainen, Asuntoainojen korot ja verot. Huhtikuu 1988. 90 s.
141. Leo Kolttola — Marja Tammilehto-Luode — Erkki Niemi, Luonnonvaratilinpito, Esitutkimusraportti. Toukokuu 1988, 93 s.
142. István Marcza, Iris Niemi & Agnes Babarczy, Use of Time in Hungary and in Finland II, The effects of life cycle and education. May 1988. 55 p.
143. Heidi Melasniemi-Uutela, Kiinteistöhoitotavat ja energian kulutus taloyhtiöissä. Kesäkuu 1988. 112 s.

144. Ilkka Lehtinen – Tuula Koskenkylä, Kuluttajahintaindeksi 1985=100. Kesäkuu 1988. 50 s.
145. Eili Paakkolanvaara, Informatiioyhteiskunta ja informatioammatit. Heinäkuu 1988. 160 s.
146. Ilkka Lehtinen – Jarmo Ranki, Tuottajahintaindeksi 1985=100. Lokakuu 1988. 80 s.
147. Seppo Laaksonen, Katovirheen korjaus kotitalousaineistossa. Lokakuu 1988. 110 s.
148. Hannu Uusitalo, Muuttuva tulonjako. Lokakuu 1988. 137 s.
149. Pekka Rytönen, Palvelusten ulkonaankauppa 1987. Marraskuu 1988. 66 s.

Palvelusten ulkomaankauppa

Tjänsternas utrikeshandel
1987

Pekka Rytönen

Uutta tietoa teollisuuden, vakuutusyhtiöiden, tukkukaupan ja agentuuritoiminnan yritysten, ATK-palveluyritysten, konsulttitoimistojen ja mainostoimistojen palveluviennistä ja tuonnista vuonna 1987.

Tutkimus sisältää tietoja mm. seuraavista toiminnoista:

- tekniset ja liikkeenjohdon palvelukset,
- ATK-palvelukset,
- vakuutuspalvelukset,
- mainonta,
- ulkomaisen tuonnin välitys,
- palkkiovalmistus teollisuudessa sekä korjaus-, asennus- ja kunnossapitotyöt ja
- teollisuuden ulkomailta saamat ja ulkomaille maksamat korvaukset valmistus- ja käyttöoikeuksista, tavaramerkeistä ja malleista.

Julkaisujen myynti:

Tilastokeskus
PL 504
00101 Helsinki
Puh. (90) 173 41

Försäljning:

Statistikcentralen
PB 504
00101 Helsingfors
Tel. (90) 173 41

Hinta — Pris

78,-

ISSN 0355-2071
ISBN 951-47-2066-0